

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Diplomová práce

Příprava na manželství

Bc. Renáta Knížková

Katedra: Katedra teologické etiky

Vedoucí práce: PhDr. Bohumila Baštecká, Ph.D.

Studijní obor: Křesťanská krizová a pastorační práce - Diakonika

Praha 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci s názvem „Příprava na manželství“ napsala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů. Souhlasím s tím, aby práce byla zveřejněna pro účely výzkumu a soukromého studia.

V Praze dne

Renáta Knížková

Bibliografická citace

Příprava na manželství [rukopis] : diplomová práce / Renáta Knížková : vedoucí práce: PhDr. Bohumila Baštecká, PhD. Praha, 2016, s. 123

Anotace

Diplomová práce s názvem „Příprava na manželství“ má za cíl reflektovat témata přípravy na manželství v souvislostech kulturně historických změn; zjišťovat, zda jsou témata církevních příprav na manželství psána z pozice „co manželství prospívá,“ nebo z pozice „co manželství ohrožuje“. Nebo z pozice „vstup do manželství“ a „setrvání v manželství“.

Teoretická část popisuje pojmání a vývoj manželství od doby novodobé vědeckosti (polovina 19. století) do současnosti z pohledu právního, křesťanského (biblického a církevního práva církve katolické a pohledu českobratrské církve evangelické) a sociologického. V každém ze vstupů popisují definici manželství, předpoklady pro jeho uzavření a ukončení. Práce se věnuje území českých zemí. V analytické části se věnují tématům předmanželských příprav v Katolické církvi a Českobratrské církvi evangelické a tomu, z jakého pohledu byla témata napsána.

Klíčová slova

Manželství, příprava na manželství, pojetí manželství, Katolická církev, Českobratrská církev evangelická

Summary

The aim of the thesis “Marriage preparation” is to reflect topics of marriage preparation in the context of cultural and historical changes; to

find out whether the church themes of marriage preparation are written from a view “what is good for marriage” or “what threatens marriage.” “Entry into marriage” or “stay married”. The theoretical part describes conception and development of marriage since the modern scientism (late 19th century) till the present from a legal, the Christian (biblical and canon law of the Catholic Church and Evangelical Church of Czech Brethren) and sociology point of view. Each input describes the definition of marriage, the conditions for its closure and its termination. This thesis focuses on Czech territory. The analytical part is devoted to issues of marriage preparation in the Catholic Church and Evangelical Church of Czech Brethren and the perspective of themes.

Keywords

Marriage, marriage preparation, conception of marriage, Catholic Church, Evangelical Church of Czech Brethren

Poděkování

Ráda bych poděkovala především vedoucí práce paní PhDr. Bohumile Baštecké, PhD. za její čas, trpělivost, ochotu i rady během psaní práce. Dále všem, se kterými jsem konzultovala jednotlivé kapitoly teoretické části a manželovi za pomoc s grafickou úpravou práce.

Obsah

Úvod.....	13
1 Vývoj právního pojmání manželství 1848 – současnost.....	15
1.1 Rakouská revoluce 1848/1849 – 1. světová válka	15
1.2 Vývoj práva po 1. světové válce - 1939	19
1.3 Protektorát Čechy a Morava 1939 - 1945.....	21
1.4 Vývoj v období 1945 – 1989	22
1.4.1 Zákon o právu rodinném, č. 265/1949 Sb.	23
1.4.2 Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině	24
1.5 Vývoj po roce 1989.....	25
1.6 Novela zákona o rodině (zák. č. 91/1998 Sb. zák.)	25
1.7 Zákon č.89/2012 Sb., občanský zákoník.....	26
2 Sociologický pohled na proměnu manželství	29
2.1 Tradiční doba	29
2.2 Industriální doba	30
2.3 Postindustriální doba	31
2.3.1 Individualismus.....	31
2.3.2 Deinstitutionalizace společenského života.....	32
2.3.3 Druhá fáze demografického přechodu.....	32
2.4 Současný sociologický pohled na manželství v ČR	35
2.4.1 Fakta o manželství.....	35
2.4.2 Postoje k manželství	35

3	Biblický pohled na manželství.....	38
3.1	Manželství v Bibli.....	38
3.1.1	Starý Zákon.....	38
3.1.2	Nový Zákon.....	40
4	Vývoj pojetí manželství v katolické církvi.....	44
4.1	Kodex kanonického práva 1917.....	44
4.2	Druhý vatikánský koncil (1962 – 1965).....	46
4.3	Kodex kanonického práva 1983.....	47
4.4	Humanae vitae.....	48
4.5	Familiaris consortio.....	48
4.6	Pokoj a dobro	49
5	Pojetí manželství v ČCE	51
6	Současná příprava na manželství.....	54
6.1	Současná příprava na manželství v katolické církvi.....	54
6.2	Současná příprava na manželství v ČCE	55
7	Analytická část.....	57
7.1	Cíl a výzkumné otázky	57
7.2	Metodologie.....	58
7.2.1	Získávání dokumentů	60
7.2.2	Výzkumná metoda	61
7.3	Analyzované příručky	61
7.3.1	Obsah jednotlivých příruček.....	63
7.4	Výsledky analytické části a jejich interpretace	86

7.4.1	Katolické příručky	87
7.4.2	Současné příručky	98
8	Diskuze.....	106
	Závěr	112
	Použitá literatura	114
	Seznam příloh	124

Seznam použitých zkratek

Obecné zkratky

CIC Codex Iuris Canonici

ČCE Českobratrská církev evangelická

FC Familiaris consortio

GS Gaudium et spes

HV Humanae vitae

NZ Nový Zákon

SZ Starý Zákon

ZOR Zákon o rodině

ZPR Zákon o právu rodinném

Biblické zkratky

Starý Zákon

Gn Genesis

Ex Exodus

Lv Leviticus

Dt Deuteronomium

Sd Soudců

1S První Samuelova

2S Druhá Samuelova

Ž Žalmy

Př Přísloví

Iz Izajáš

Jr Jeremjáš

Ez Ezechiel

Oz Ozeáš

Mal Malachiáš

Nový Zákon

Mt Matouš

1K První list Korintským

2K Druhý list Korintským

Ga Galatským

Ef Efezským

Ko Koloským

1 Tim První list Timoteovi

Tit Titovi

Úvod

Jako téma své diplomové práce jsem si zvolila přípravu na manželství. Do doby, než jsem se stala součástí církevního společenství, slyšela jsem spíše o negativních zkušenostech z manželství. Jiný pohled jsem ovšem zažila právě u lidí z církve. Asi poprvé jsem slyšela, že přestože není manželství vždy jednoduché, bylo to jedno z nejlepších rozhodnutí v životě. Dozvěděla jsem se tam, že je dokonce možné se na manželství připravit. Od té doby mě téma přípravy na manželství zajímá a sama jsem jí nakonec prošla. S pomocí své vedoucí práce jsme pro toto téma určily jako cíl reflektovat témata přípravy na manželství v souvislostech kulturně historických změn; zjišťovat, zda jsou témata církevních příprav na manželství psána z pozice „co manželství prospívá“, nebo z pozice „co manželství ohrožuje“, jaká se zaměřují na vstup do manželství a jaká na setrvání v manželství.

A dále výzkumné otázky, které jsou:

- Jak se mění pojetí manželství na našem území zhruba od roku 1850 (demografická revoluce) do současnosti?
- Jak vypadá vymezení ideálního manželství v jednotlivých kulturně historických etapách u nás?
- Co tvoří specifické křehkosti manželství v jednotlivých etapách?
- S ohledem na témata přípravy na manželství reflektovat, zda jsou psána z pozice „co manželství prospívá,“ nebo z pozice „co manželství ohrožuje“. Jaká se zaměřují na vstup do manželství a jaká na setrvání v manželství.

Začátek práce byl určen zhruba od roku 1850 – od novodobé vědeckosti a také, kvůli již v anotaci zmíněné demografické revoluci. Práce se týká manželství a přípravě na něj na území českých zemí.

První teoretická část práce se věnuje vývoji pojmání manželství z pohledu práva a teologie, které manželství vymezují a určují jaké má manželství být, nebo jeho uzavření mohou bránit. Dále se věnuje pohledu sociologie, která popisuje postoje a pohled společnosti.

Druhá analytická část seznamuje s konkrétními příručkami přípravy na manželství především katolické církve a jedné příručky ČCE. Pomocí obsahové analýzy jsou témata příprav rozdělena na ta, která jsou psána z pozice „co manželství prospívá,“ nebo z pozice „co manželství ohrožuje“.

Závěr práce obsahuje interpretaci výsledků analytické části, diskuzi a celkové shrnutí diplomové práce.

1 Vývoj právního pojmání manželství

1848 – současnost

V této kapitole se budu věnovat vývoji právního pojmání manželství. Kapitola je rozdělena do čtyř časových období.

Od doby, kdy začalo křesťanství ovlivňovat politiku, je pro právní vztahy v manželství důležité a rozhodující církevní právo. Ne právo světské. „*Manželství a jeho právní úprava se tedy u nás vytváří pod vlivem církve a kanonické právo bylo základem úpravy rodinných a manželských vztahů prakticky až do roku 1949.*“ (Malý, 1995, s. 75)

1.1 Rakouská revoluce 1848/1849 – 1. světová válka

Již v době osvícenského absolutismu a reforem spojených s vládou Josefa II. se vyvíjelo rakouské právo, které se týkalo také zemí Koruny české. (Malý, 1995, s. 180) Nejdůležitějším dokumentem pro tuto kapitolu bude Všeobecný občanský zákoník z roku 1811, který vznikl po revizích Všeobecného občanského zákoníku (1786) právě z doby Josefa II.

Revolucí r. 1848 vstoupil pojem občana do politického i právního života monarchie. Alespoň formálně byla zakotvena rovnost občanů před zákonem. Všeobecný občanský zákoník z roku 1811, který upravoval i rodinné právo, byl mnoha zásahy zmodernizován, ale nebyl změněn celkově. „*Pohlížel na manželství jako na svazek muže a ženy, který vzniká smlouvou, jejímž uzavřením se manželé zavazují k plnění vzájemných povinností.*“ (Malý, 1995, s. 211) Vznik manželství vycházel z právní úpravy o smluvní svobodě, tzn., umožňovalo se uzavřít manželství každému, komu v tom nebránila právní překážka. Ta byla určena

v § 45: „*Zuřiví, šílení, blbí a nezletilí nesmějí uzavřít platnou smlouvu manželskou.*“ Kromě duševních poruch a nedostatku věku mezi překážky uzavření manželství byly např. vynucený souhlas (§ 55), fyzická nezpůsobilost (§ 60), odsouzení k těžkému trestu, trvajícím manželství, rozdíl v náboženství (§ 64), příbuzenství (§ 66).

Veselá (2005) uvádí, že od roku 1867 byl pro uzavření manželství nutný souhlas orgánu veřejné správy. Bylo třeba dokázat, že žadatel je schopen uživit sebe i svou rodinu. Důvodem byla představa o tom, že bída společnosti, nebo opačně její blahobyt jsou závislé na počtu obyvatel, který ovlivňují hlavně chudí. „*Na konci 18. století vystupuje Robert Malthus se svou vizí přelidněné Země a omezených zdrojů obživy, z níž vyplýval požadavek omezení dětí v rodinách.*“ (Matoušek, 2003, s. 33). Nemajetným tak souhlas k uzavření manželství nebyl udělován. To ovšem způsobilo velké množství nemanželských dětí, které podle Malého (2011) dosahoval ve vztahu k dětem manželským v polovině 19. století v Praze poměru 1 : 1. Překážkou byla také některá povolání jako státní úředník, důstojník nebo muž ve vojenské činné službě.

Vzájemný vztah a postavení manželů bylo určováno tradicemi z kanonického práva. Všeobecný občanský zákoník uvádí práva i povinnosti obou manželů. Manželé byli stejně zavázáni k manželské povinnosti, věrnosti a slušnému zacházení (§ 90). Muž pak byl dle § 91 hlavou rodiny a příslušelo mu hlavně právo vést domácnost a poskytovat manželce slušnou výživu. Manželka byla podle § 92 povinna pomáhat v domácnosti i ve výdělku.

Důvody pro ukončení manželství se lišily pro katolíky, jiné křesťany a židy. Katolické manželství bylo ukončeno smrtí jednoho z manželů (*Svazek platného manželství katolických osob může být rozloučen jen*

smrtí jednoho manžela. §111). To samé platilo i pro manželství, kde byl jen jeden z manželů katolík. Nekatolickým křesťanům zákon dovoľoval žádat o ukončení manželství – o rozluku. Důvody byly: *Jestliže se dopustil manžel cizoložství nebo zločinu, pro který byl odsouzen k žaláři nejméně pětiletému; jestliže jeden manžel druhého zlomyslně opustil a jestliže je jeho pobyt neznám, na veřejnou soudní výzvu do roka se neobjevil; úklady nebezpečné životu a zdraví; opětovné těžké zlé nakládání; nepřekonatelný odpor, pro který oba manželé žádají za rozluku manželství* (§ 115). Nejdříve se ale doporučovalo zkusit „rozvod od stolu a lože“ (§ 103). U židů probíhalo ukončení manželství rozvodovým listem, který dal muž ženě. Předtím se ale museli přihlásit u rabína, který se pokoušel o opětné spojení (§ 133). Kromě svobodného souhlasu k rozvodu mohlo být manželství ukončeno z důvodu cizoložství manželky.

Jak bylo již výše zmíněno, východiskem právní úpravy manželství bylo kanonické právo. O vzniku manželství rozhodovaly církevní orgány, ale manželské spory (i rozvody nebo rozluky) řešily soudy. Ke změnám v této oblasti došlo až po zavedení konkordátu v roce 1855, tedy v době Bachova absolutismu. Ten byl po vyjednávání o církvi a manželském právu 18. srpna 1855 podepsán s Vatikánem. „*Konkordát přenášel příslušnost všech manželských věcí před církevní fórum. Státu byla přiznána úprava pouze občanských účinků sňatku a císařský patent č. 185 ze dne 8. října dokonce zrušil platnost manželského práva občanského zákoníku pro katolíky.*“ (Veselá, 2005, s. 73)

Čl. X. – „*Ježto všechny právní případy a jmenovitě ony, které se týkají víry, svátostí, duchovních úkonů a povinností a práv spojených s duchovním úřadem, náležejí jedině před soud církevní, bude o nich rozhodovati církevní soudce, a má tedy tento také souditi o věcech*

manželských podle předpisů svatých zákonů církevních a jmenovitě nařízení tridentských a pouze občanské účastníky manželství odkázati na soudce světského. Co se týče manželských zásnub, rozhoduje církevní moc o jich jsoucnosti a jich vlivu na odůvodnění manželských překážek a řídí se při tom ustanoveními, která vyneslo totéž concilium tridentské a papežský list, začínající slovy: "Auctorem fidei".“

Konkordát se týkal i manželství mezi katolíky a evangelíky.

Další část změn manželského práva proběhla v květnu roku 1868. V té době byl přijat nový zákon – č. 47/1868 ř. z., o právu manželském, obnovující nařízení obecného občanského zákonu o katolickém manželství. Manželské spory byly tedy vráceny pod světské soudy.

Další zákon stejného roku byl zákon č. 49/1868 říšského zákona, upravující mezikonfesní poměry státních občanů (tzv. mezikonfesní zákon). Bylo v něm ustanoveno, že chlapci přejímají stejné náboženství jako otec a dívky jako matka.

Poté, co papež roku 1870 konkordát vypověděl, byla obnovena soudní pravomoc a zavedeny civilní sňatky před správními úřady v případě, že duchovní odmítali udělit souhlas. Pro osoby nepřislušející k žádné církvi zavedl zákon č. 51/1870 ř. z. obligatorně občanskou formu uzavírání manželství. Takto to zůstalo až do roku 1949, kdy došlo k sekularizaci manželství. Civilní sňatek se stal obligatorním a církevní ztratil právní důsledky. (Malý, 1995, s. 213)

Shrnutí

V období mezi rakouskou revolucí 1848/1849 a první světovou válkou docházelo v oblasti manželského práva ke střetům mezi církví a státními

orgány. Důležitým bodem v této oblasti bylo vydání konkordátu v roce 1855, který přenášel příslušnost manželské problematiky katolíků na církve. Větší změnou pak bylo rok 1868, kdy začali manželské spory patřit pod světské soudy. Reakce na porušení konkordátu bylo jeho vypovězení papežem o dva roky později.

1.2 Vývoj práva po 1. světové válce - 1939

Po konci 1. světové války následoval rozpad rakousko-uherské monarchie. Značná změna v dosavadním právním vývoji byla způsobena vznikem Československa a to např. tím, že vznikl nový právní pořádek, který na předchozím rakouském stavěl.

V době Československé republiky bylo rodinné právo stále součástí všeobecného zákoníku občanského z roku 1811, který prošel několika úpravami. Velkou novelou byl zákon č. 320/1919 Sb. *zákona a nařízení státu* (tzv. „rozlukový zákon“). Byl to dokonce první návrh na zasedání Národního shromáždění Československého dne 19. listopadu 1918. *„Předložený návrh představoval první nástin změny dosavadní úpravy manželského práva, která, jak se později ukázalo, bylo to pro celé období vývoje rodinného práva za první republiky novelou nejvýznamnější.“* (Veselá, 2008, s. 2)

Tímto zákonem se mění ustanovení občanského práva o obřadnostech smlouvy manželské, o rozluce a o překážkách manželství. Zákon sjednocuje úpravy uzavírání manželství a zavádí civilní sňatek, který staví na stejnou úroveň jako sňatek církevní, ruší náboženské překážky a uvádí možnosti uzavření, ale také ukončení manželství bez ohledu na vyznání.

Všeobecný zákoník občanský, který v § 47 uvádí, že manželskou smlouvu může uzavřít každý, komu v tom nebrání žádné zákonné překážky. Tyto překážky jsou pak děleny do tří podskupin a to:

- nedostatek materiálních předpokladů platného manželského konsensu,
- překážky manželství v pravém slova smyslu a
- *tzv. zákazy*. (Kazda 2012, s. 2)

Podle § 13 rozlukového zákona bylo manželství možné ukončit:

- dopustil-li se druhý manžel cizoložství;
- byl-li právoplatně odsouzen do žaláře nejméně na tři léta, nebo na dobu kratší, avšak pro trestný čin vyšlý z pohnutek, nebo spáchaný za okolností svědčících o zvrhlé povaze;
- opustil-li svého manžela zlomyslně a nevrátí-li se na soudní vyzvání do šesti měsíců. Není-li pobyt jeho znám, budiž soudní vyzvání učiněno veřejně;
- ukládal-li druhý manžel o manželův život nebo zdraví;
- nakládal-li jím vícekrát zle, ubližoval-li mu těžce, neb opětovně ho na cti urážel;
- vede-li zhýralý život;
- pro trvale nebo periodicky probíhající chorobu duševní, která trvá tři léta; pro těžkou duševní degeneraci vrozenou nebo získanou, čítaje v ni těžkou hysterii, pijáctví nebo navyklé nadužívání nervových jedů, jež trvá dvě léta; pro padoucí nemoc, trvající aspoň rok s nejméně šesti záchvaty v roce nebo s přidruženou duševní poruchou;
- nastal-li tak hluboký rozvrat manželský, že na manželích nelze spravedlivě požadovati, aby setrvali v manželském společenství.

Rozluku nelze vysloviti k žalobě manžela, který rozvratem je převážně vinen;

- pro nepřekonatelný odpor. Žalobě lze vyhověti jen tehdy, připojili se k žádosti za rozluku třeba i dodatečně také druhý manžel. V tomto případě netřeba však rozluky ihned povolovati, nýbrž lze napřed uznati na rozvod od stolu a lože a to třeba i vícekrát.

Shrnutí

V průběhu první republiky bylo rodinné právo měněno pouze několika dílčími zákony. Např. zákonem č. 256/1921 Sb., o ochraně dětí v cizí péči a dětí nemanželských, zákonem č. 56/1928 Sb., o osvojení nebo zákonem č. 4/1931 Sb., na ochranu osob oprávněných požadovat výživu nebo zaopatření.

1.3 Protektorát Čechy a Morava 1939 - 1945

Obsazení českých zemí nacistickou armádou 15. března 1939 a zřízení Protektorátu Čechy a Morava se také projevilo na vývoji rodinného a manželského práva. Obyvatelé se tak stali podle článku 2 Výnosu o Protektorátu Čechy a Morava 75/1939 Sb. příslušníky německého národa a tím i říšskými občany, na které se vztahovalo říšské právo. To ale neplatilo pro Židy a Romy. Ti ztratili jistá občanská práva.

„K platnosti manželství se vyžadovalo, aby k jeho uzavření došlo před německým stavovským úředníkem. Navíc zmíněné nařízení přeneslo působnost k přeměně rozvodu manželství v rozluku z úředního soudu v Litoměřicích na úřední soud v Praze a také vedení evidence uzavřených manželství svěřilo pro „německá“ manželství německým stavovským úředníkům.“ (Veselá, 2010, s. 2) Ještě více ale do rodinných vztahů zasáhly norimberské zákony zakazující uzavření manželství mezi Židem

a protektorátním příslušníkem (vládní nařízení ze dne 7. března 1942 – Zákon o ochraně německé krve a německé cti § 2). Zakázán byl také mimomanželský styk mezi Židy a „ne-Židy.“

1.4 Vývoj v období 1945 – 1989

V poválečném období probíhal politický střet o budoucí charakter Československa.

„Všechny hlavní politické směry a jejich vůdčí osobnosti, které se podílely na domácím a zahraničním protinacistickém odboji, již v průběhu války deklarovaly, že se po osvobození zasadí o provedení zásadních změn ve vnitřní i zahraniční politice osvobozeného Československa.“ (Kuklík, 2011, s. 11)

Rok 1945 potom přinesl do právního řádu mnoho výrazných změn. Například zákon č. 199/1946 Sb. ze dne 3. 10. 1946 o uznání rozhodnutí v manželských věcech, vydaných soudy nebo úřady v cizině, v oblasti československého právního řádu. Ten řešil důležité problémy týkající se především uzavírání nebo rozvodu manželství v době druhé světové války.

Kuklík (2011) uvádí, že díky ústavě z roku 1948 došlo k formálnímu zrovnoprávnění manželů. *„Muži a ženy mají stejné postavení v rodině i ve společnosti a stejný přístup ke vzdělání i ke všem povoláním, úřadům a hodnostem.“* (Ústavní zákon 150/1948 Sb., §1 odst. 2)

Manželství, rodinu a mateřství ústava postavila pod ochranu státu. (§10 odst. 1)

„Byla zrušena otcovská moc nad dětmi, byly zrovnoprávněny nemanželské děti s dětmi legitimními a došlo k vytvoření institutu majetkového

společenství manželů.“ (Kuklík, 2011, s. 380) Jednou z programových změn režimu byla ale také snaha potlačit církevní sňatky.

Manželství nebo právní úprava výchovy dětí byly založeny na kolektivistickém přístupu, který vyplýval z tezí marxismu-leninismu. „*Manželství a rodina byly chápány jako společenská jednotka, jejíž účel a funkce jsou podřízeny zájmům veřejnosti, resp. státu.*“ (Kuklík, 2011, s. 380)

Shrnutí

Během let 1948 – 1989 se rodinné právo vyvíjelo v podobě dvou samostatných kodexů, kterými se oddělilo od občanského zákoníku. Výchozím legislativním krokem byl *Zákon o právu rodinném, č. 265/1949 Sb.*, (dále ZPR) a dalším byl *Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině.* (dále ZOR).

1.4.1 Zákon o právu rodinném, č. 265/1949 Sb.

Preambule Zákona o právu rodinném, č. 265/1949 Sb., uvádí, že manželství je dobrovolné a trvalé životní společenství muže a ženy.

Stejný zákon zavedl povinně občanský sňatek, který musel být uzavřen před věcně i místně příslušným výborem („*Nebude-li toto prohlášení snoubenců učiněno před místním národním výborem, manželství nevznikne*“ § 1 odst. 2, „*Sňatkové obřady náboženské jsou dovoleny; smějí však být vykonány až po uzavření manželství podle tohoto zákona*“ § 7), zrušil tradiční patriarchální moc nad dětmi a vyměnil ji za rodičovskou (§ 39).

Rozvod byl definován jako definitivní zrušení manželství výrokem soudu (Veselá, 2005). Bylo potřeba dokázat, že důvodem se stal hluboký a trvalý rozvrat manželství.

K dalším důležitým změnám v československém právním řádu došlo po vydání ústavy z roku 1960.

1.4.2 Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině měl být pouze novelou zákona č. 265/1949 Sb, ale nakonec se přistoupilo k vypracování zcela nového zákoníku. Kuklík (2011) uvádí, že pojem „rodičovská moc“ byl nahrazen obratem „práva a povinnosti rodičů“ a výrazně byla posílena úloha a pravomoc národních výborů při společenské kontrole výchovy dětí posilující dohled státní moci nad rodičovskou výchovou. Majetková úprava vztahů mezi manželi byla převedena zpět do občanského zákoníku.

Podle § 1 bylo manželství definováno jako společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem.

Hlavním účelem manželství bylo založení rodiny a řádná výchova dětí (§ 1 odst. 2).

Sňatek mohl být prováděn před oprávněným orgánem státu, případně úřadem plnícím jeho funkci nebo před orgánem církve oprávněné zvláštním předpisem (§ 3).

Před uzavřením manželství měli snoubenci poznat navzájem své charakterové vlastnosti a zdravotní stav.

Podle § 19 mají muž i žena „*v manželství stejná práva a stejné povinnosti. Jsou povinni žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svoji důstojnost, pomáhat si, společně pečovat o děti a vytvářet zdravé rodinné prostředí.*“

Čtvrtá hlava zákona č. 94/1963 Sb., upravuje zánik manželství smrtí a prohlášením manžela za mrtvého. Pátá hlava se týká oblasti rozvodu. Dle § 24 mohl soud manželství rozvést na návrh některého z manželů,

pokud bylo manželství tak hluboce a trvale rozvráceno, že nebylo možné očekávat obnovení manželského soužití. Oproti předchozímu zákonu upustil zákon č. 94/1963 Sb., od výroku o vině.

1.5 Vývoj po roce 1989

Po roce 1989 nastává na československém území postkomunistické období. Nastavoval se vývoj ústavního systému a hledalo se hodnotové zakotvení po zhroucení komunistického období. Ke změně práva docházelo i v oblasti manželství.

1.6 Novela zákona o rodině (zák. č. 91/1998 Sb. zák.)

Po roce 1990 probíhaly diskuze o novelizaci rodinného práva. Nykodým (1998) uvádí, že od roku 1990 bylo mnoho diskuzí týkajících se nového zákona o rodině, které byly pouze malými úpravami dosavadního zákona. „Šlo o zákon č. 132/82 Sb., který pouze upřesňoval některá ustanovení zákona o rodině v souvislosti s novelou občanského zákoníku a zákon 234/1992 Sb., který se úzce zaměřil jen na zavedení církevního sňatku jako další zákonem přípustné formy uzavření manželství.“ (Nykodým, 1998, s. 12)

Diskuze o novelizaci nakonec vyústily v novelu zákona o rodině (zákon č. 91/1998 Sb.), kde je i nadále zachována dvojí forma sňatku.

Zákon kromě upřesnění uzavírání sňatku (občanského nebo církevního) nově také upravuje rozvod manželství, se zvýšením ochrany nezletilých dětí a opuštěného manžela.

1.7 Zákon č.89/2012 Sb., občanský zákoník

Do nového zákoníku z roku 2012 byla problematika rodiny roztržštěna. Nejvíce se objevovala v zákoně č. 94/1963 Sb., o rodině, ale i v občanském zákoníku, zejména v jeho ustanoveních o vypořádání společného jmění manželů, o nájmu bytu apod. Od 1. ledna 2014 je vše součástí občanského zákoníku. (Novotný, 2014)

Občanský zákoník definuje manželství v § 655 jako trvalý svazek muže a ženy. Hlavním účelem je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc.

Před uzavřením sňatku je nutné dle § 665 oznámit, že snoubencům nejsou známy překážky, které by v uzavření manželství bránily, že společně zvážili uspořádání budoucích majetkových poměrů, bydlení a hmotného zajištění.

Manželství sice zůstává vymezováno podobně jako v předchozím zákoně, ale i přesto dochází podle Novotného (2014) ke zdůraznění biologické, výchovné a ekonomické funkce.

Podle § 656 (1) manželství vzniká svobodným a úplným projevem vůle muže a ženy. (2) Sňatečný obřad je veřejný a slavnostní, činí se v přítomnosti dvou svědků a může vzniknout formou občanského nebo církevního sňatku. Obě formy jsou rovnocenné.

Podle § 687

- Manželé mají rovné povinnosti a rovná práva.
- Manželé si jsou navzájem povinni úctou, jsou povinni žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svou důstojnost, podporovat

se, udržovat rodinné společenství, vytvářet zdravé rodinné prostředí a společně pečovat o děti.

Manželství končí smrtí nebo může být podle § 755 rozvedeno, je-li soužití manželů hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat jeho obnovení.

Připojí-li se manžel k návrhu na rozvod manželství, který podá druhý z manželů, soud manželství rozvede, aniž zjišťuje příčiny rozvratu manželství, dojde-li k závěru, že shodné tvrzení manželů, pokud se jedná o rozvrat manželství a o záměr dosáhnout rozvodu, je pravdivé a pokud

- *ke dni zahájení řízení o rozvod trvalo manželství nejméně jeden rok a manželé spolu déle než šest měsíců nežijí,*
- *manželé, kteří jsou rodiči nezletilého dítěte, které nenabýlo plné svéprávnosti, se dohodli na úpravě poměrů tohoto dítěte pro dobu po rozvodu a soud jejich dohodu schválil,*
- *manželé se dohodli na úpravě svých majetkových poměrů, svého bydlení, a popřípadě výživného pro dobu po tomto rozvodu. (§ 757)*

Jako další zákon je důležité zmínit předpis č. 115/2006 Sb. *Zákon o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů.* Tento zákon byl přijat 26. ledna 2006 a obsahuje definici registrovaného partnerství („*Registrované partnerství je trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví vzniklé způsobem stanoveným tímto zákonem*“ § 1 odst. 1), jeho vznik a zánik, neexistenci a neplatnost, a také jakým způsobem je do něj možné vstoupit.

Shrnutí

Právní pohled na manželství prošel v historii mnoha změnami, které byly v první kapitole popsány. Co manželství od rakouské revoluce dodnes charakterizuje, je to, že se jedná o vztah muže a ženy, který je dobrovolný a trvalý, ale je možné ho ukončit. To ovšem neplatí z pohledu kanonického práva, kde je manželství nerozlučitelné. Každé období určuje určitá práva a povinnosti, které platí pro muže i ženu. V roce 1948 došlo ke zrovnoprávnění manželů. Účelem manželství je založení rodiny, výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc. V každém z období se předpokládá věrnost v manželství.

Mezi překážky k uzavření manželství patří duševní porucha – nesvéprávná osoba, příbuzenský vztah a jiné trvající manželství. V historii se jednalo také o rozdílná náboženství, zdravotní stav, který byl neslučitelný s účelem manželství nebo neschopnost uživení rodiny.

2 Sociologický pohled na proměnu manželství

V této kapitole se budu věnovat pohledu na manželství v sociologickém kontextu a jeho proměně. Kapitulu rozdělím na dobu tradiční, industriální a postindustriální. V poslední části se budu věnovat současnému sociologickému pohledu na manželství v České republice.

2.1 Tradiční doba

„V tradičních společnostech (a ještě i v době počátku industriální éry) je člověk zrozen do poměrně jednoznačně čitelné sociální struktury. Časový rozvrh individuálního životního cyklu, životní dráhy, je společností přesně předepsán v podobě norem a očekávaných chování.“ (Rabušic, 1990, s. 51)

Rabušic (1990) dále uvádí, že stejně předepsané byly i přechody z jedné fáze životní etapy do druhé. Individualita byla obecně podřízena tlaku společenství a jeho autoritám.

„V tradiční době se v Evropě manželství uzavíralo obvykle z majetkových důvodů, pak se týkalo především výchovy dětí a končilo láskou.“ (Giddens, 2003, s. 310). Lidé se většinou nebrali z lásky, ale často se mezi nimi láska časem vyvinula s tím, jak vedli společnou domácnost, vychovávali potomstvo a sdíleli životní zkušenosti. Individuální svoboda nebo volba v manželství se podřizovala zájmu rodičů.

Tradiční dobu ukončuje rozvoj průmyslu. Podle Kellera (2004) ke konci tradiční společnosti došlo k rozpadu velké rodiny a spolu s tím zmizely tradiční formy domácnosti, které po dlouhou dobu vytvářely osu sociálního zajištění. Změnu v rodinném a manželském životě podle Matouška (2003) způsobovaly především boje za občanskou rovnost, do

kterých patřila i práva žen. To vše způsobuje postupný rozpad patriarchální rodiny. Mezi další výrazné změny patřila krize monarchie a zavádění demokratického politického systému, krize sociálního státu nebo krize náboženství.

2.2 Industriální doba

Industriální doba se zrodila v průběhu revolucí. Průmyslová revoluce, která vedla k rozvoji technologie, probíhala v Evropě od druhé poloviny 18. st. a v průběhu 19. st. Mezi sociální dopady industriální doby uvádí Keller (2004) nezávislost jednotlivců na komunálních a korporativních útvarech, samostatnost a větší nezávislost na druhých lidech a oprostění se od tlaků patriarchální rodiny.

Vývoj industrializace podle Rabušice (1990) ústí v první demografický přechod.

Zdeněk Pavlík (1986, s. 510) definoval demografický přechod takto:

„Demografickou revoluci je možno co nejstručněji charakterizovat jako převratnou a v celé historii lidstva ojedinělou přeměnu charakteru demografické reprodukce, která je ve svém výsledku nejzřetelněji patrná ve změnách v úrovni úmrtnosti, porodnosti a ve věkové struktuře jednotlivých populací.“

První fáze demografické revoluce probíhala v Evropě od konce 18. století v období přerodu tradiční společnosti v moderní industriální. Tehdy došlo ke změně z vysokých a přibližně stejných hodnot porodnosti a úmrtnosti na hodnoty nízké a opět přibližně stejné. (Možný, Rabušic, 1998)

Snižuje se fertilita, zvyšuje se počet ilegitimních porodů a roste počet předmanželských početí. (Rabušic, 1990)

Na přelomu 19. a 20. století začaly ženy díky rozvoji techniky a 1. světové válce pracovat v průmyslu, a tím se pro ně stala domácí práce přítěží. Izolovala totiž ženy od společenského dění. Horší postavení ženy na trhu práce a žádná kompenzace za pracovní zatížení ženy, vedlo k tlaku ženských hnutí.

Muž přestal být jediným živitelem rodiny a prestiž muže v rodině začala klesat. Další změnou byly důvody sňatků. Souhlas rodičů se stal pouze formalitou a manželství se více uzavírala kvůli přání snoubenců žít společně. Důležitá byla láska a individuální preference při volbě partnera. Nešlo jen o plození dětí a vytváření svazků mezi rodinami za účelem získání finančních prostředků nebo vlivu. (Matoušek, 2003)

Rabušic (1993) uvádí, že děti přestaly být ekonomickým přínosem a jejich počet v rodině se začal snižovat.

2.3 Postindustriální doba

„V 70. letech 20. století proběhly společenské změny a společnost přešla do postindustriální doby. Rozšířil se přístup ke vzdělání, dále se vyvíjela oblast ženských práv, došlo k hodnotové změně, individualizaci, ke krizi pracovního trhu a také k demografické změně a deinstitucionalizaci.“
(Bartošová, 2012, s. 318)

Chmelařová (2010) dále zmiňuje sexuální revoluci, proměnu postojů vůči potratům, nesezdaným soužitím a rozšíření antikoncepce.

2.3.1 Individualismus

Podle Slovníku sociologických pojmů (2012) je individualismus názor, že nejdůležitější je člověk. Zaměřuje se na potřeby a zájmy jedince a ne na potřeby zájmy skupiny nebo kolektivu.

Beck (2004) uvádí, že individualizované životní styly je možné nalézt na počátku 20. století např. v uvolnění mezigeneračních rodinných vazeb.

Paul de Beer (2007) v Bartošová (2012, s. 320) rozlišil tři testovatelné dimenze:

- detradicionalizaci (oslabování vlivu tradičních institucí),
- emancipaci (vymaňování jedince a jeho postojů a chování z vlivu sociálních skupin a institucí – svobodu volby) a
- heterogenizaci (zvyšující se různorodost ve společnosti způsobená slábnoucím vlivem tradičních institucí).

2.3.2 Deinstitutionalizace společenského života

K významným trendům v oblasti soužití mužů a žen patří směřování k její denstucionalizaci. Cherlin (2004) v Lauer a Yodanis (2010) popisuje deinstitutionalizaci jako oslabení sociálních forem, které definují chování lidí v sociálních institucích, jako je právě manželství.

Založení společné domácnosti a vzájemné soužití již nemusí být vázáno na instituci manželství. (Hasmanová, 2012, s. 32) Důsledkem tohoto trendu je také větší počet dětí narozených mimo manželství.

2.3.3 Druhá fáze demografického přechodu

Druhá fáze demografického přechodu začala v západní Evropě na konci 60. let 20. století. Ve střední Evropě podle některých autorů nastala až po pádu železné opony. Hasmanová (2012). Například Rabušic (2006) poukazuje na to, že u české populace vedly ekonomické a sociální nejistoty k odkládání založení rodiny.

Druhá fáze se týká změny vzorců porodnosti, sňatkovosti a úmrtnosti. Hasmanová odkazuje na van de Kaa (1987), který tyto sociodemografické

změny interpretoval. Uvádí, že hlavním znakem je odmítnutí rodinného altruismu ve prospěch práv a sebenaplnění jedince. Hodnotové změny jsou podle Hasmanové ve vnímání nákladnosti manželství a také ve vnímání větší atraktivity dostupných alternativ trávení dospělosti. Možný a Rabušic (1998) zmiňují jako nejčastější důvod výše zmíněných hodnotových změn lepší možnosti vzdělání, kariérní příležitost a možnost cestovat do zahraničí. Stejně důvody připisuje Bianchi (2014) snížení porodnosti. K tomu přistupují vyrovnané možnosti v práci a v rodinných rolích pro obě pohlaví. Americký ekonom Gary Becker (1993) vysvětluje nárůst průměrného věku při vstupu do manželství tezí o sníženém užitku z manželství.

Pro postindustriální společnosti naší doby jsou příznačné tyto trendy:

- Odkládat sňatky a rození dětí na co nejpozdější dobu
- Tendence zakládat rodinu neformálně, bez legalizace manželského svazku
- Zvyšování rozvodovosti
- Pokles ochoty lidí po rozvodu vstupovat do dalšího svazku
- Prodlužování doby, po kterou děti a rodiče žijí spolu. (Matoušek, 2003, s. 35)

Podle Matouška (2003) výše uvedené trendy ukazují na sílící prosazování individuálních zájmů. Poprvé byly výrazně zaznamenány demografy ve 30. letech 20. století a druhou světovou válkou byly oslabeny.

V 50. letech 20. století přišel ve světě, ale i v Československu po druhé světové válce „baby-boom.“ V 60. letech se začalo, v severních zemích a v západní Evropě, naopak prosazovat odkládání sňatků. V 70. letech opět sňatečnost i porodnost prudce klesly. *„Nejčastěji uváděné vysvětlující*

hypotézy udávají jako příčinu pokračující emancipační hnutí žen, větší ekonomickou a společenskou aktivitu žen a konečně i dostupnost interrupcí.“ (Matoušek, 2003, s. 35) Pokles a stabilizace sňatečnosti pokračovaly i v 80. letech.

Jinak tomu bylo na území České republiky. Díky komunistické etapě se v České republice, stejně jako v dalších zemí východoevropského bloku, obrat v 60. letech 20. století nekonal. Do manželství se vstupovalo v nízkém věku a brzy po sňatku následovalo narození potomků. Tato situace trvala do roku 1989, kdy se radikálně změnila. (Hašková, Rabušic, 2008)

Shrnutí

V tradiční době bylo manželství běžnou součástí života. Často šlo o majetek a rodiče měli vliv na výběr partnera. Důležitou součástí manželství byla výchova dětí. To vše se změnilo v industriální době. V manželství přestalo jít pouze o výchovu dětí a uzavírala se více kvůli společnému životu. Vliv rodičů ustoupil. Manželství už také nebylo patriarchální a dále došlo k první fázi demografické revoluce, ve které se počet sňatků začal snižovat. V postindustriální době došlo k několika změnám ve společnosti. Zájmy jedince jsou důležitější než zájmy skupiny a manželství jako instituce přestává být důležitá. Mnohem více se tak objevují nesezdaná soužití. V této době došlo ke druhé fázi demografické revoluce. Během všech tří dob je také důležitý tlak ženských hnutí, která pohled na manželství také ovlivnila.

2.4 Současný sociologický pohled na manželství v ČR

2.4.1 Fakta o manželství

Jak již bylo výše zmíněno, po roce 1989 začalo docházet ke snižování počtu sňatků. V průběhu 80. let 20. století bylo ročně uzavřeno zhruba 80 000 sňatků. Od poloviny 90. let se počet snížil na 50 000 sňatků.

Český statistický úřad (ČSÚ) uvádí, že v roce 2007 bylo v České republice oddáno 57 157 párů, což bylo nejvíce za posledních 10 let. Podle dokumentu ČSÚ „Pohyb obyvatelstva – rok 2007“ za nárůstem stojí přitom především sňatky v měsíci červenci, kdy bylo oddáno 10,8 tisíce párů, o 3,5 tisíce více než v roce předchozím. Ovšem od té doby se počet lidí vstupujících do manželství stále snižuje. Od roku 2009 bývalo uzavřeno méně než 50 tisíc manželství a jejich počet má stále klesající tendenci. V roce 2013 bylo 43 488 svateb, což bylo nejméně od roku 1918 a v roce 2014 bylo 45 575 svateb.

Mění se také věk, ve kterém lidé vstupují do manželství. Od 60. let až do počátku 90. let 20. století byl průměrný věk prvního sňatku 21 u žen a 24 u mužů. Od 90. let 20. století se věk postupně zvyšoval. V roce 1994 byl průměrný věk 26 u mužů a 24 let u žen. V roce 2013 se dostal průměrný věk až na 29 u žen a 32 u mužů.

2.4.2 Postoje k manželství

Dnes je společnost mnohem tolerantnější vůči nesezdanému soužití. Podle výzkumu *Postoje českých občanů k manželství a rodině (prosinec 2013)* se 55 % z 987 dotázaných domnívá, že je v pořádku, když spolu lidé žijí, aniž by plánovali sňatek. Mezi mladými lidmi, stejného výzkumu, se také

objevuje názor, že není důležité, aby děti vyrůstaly v manželství. „*Relativní většina lidí vidí hlavní výhodu manželství ve finanční jistotě, avšak v tomto případě byla převaha souhlasných odpovědí nad nesouhlasnými už méně výrazná (37 % souhlasících: 29 % nesouhlasících).*“ (Čadová, 2014, s. 1)

Postoje českých občanů k manželství a také rodině se zřetelně odlišují podle pohlaví, věku, vzdělání, náboženského vyznání a rodinného stavu respondentů. Manželství volí častěji vysokoškolsky vzdělané osoby bez ohledu na pohlaví. U osob se základním nebo středním vzděláním bez maturity je naopak sezdané soužití voleno nejméně. „*V případě partnerského vztahu vysokoškolsky vzdělaných osob ve věku do 35 let žilo 73,4 % v sezdaném svazku, pouze 26,6 % v nesezdaném svazku.*“ (Nývtl, 2014)

Po roce 1989 došlo k růstu sociální a ekonomické diferenciaci společnosti. „*Vzrostla míra nerovnosti v příjmech a bohatství, narostla míra chudoby, zejména chudoby subjektivní, a strach z chudoby, zvýšila se míra nezaměstnanosti a vzrostl podíl dlouhodobě nezaměstnaných.*“ (Kreidl, 2012, s. 114) To podle něho znamená odkládání sňatků nezaměstnaných a to, že vzdělanější lidé se budou ženit a vdávat více, než lidé s nižším vzděláním.

Pokud jde o náboženské vnímání, tak lidé, kteří se nehlásí k žádné církvi nebo náboženskému společenství, častěji vyjádřili souhlas s tím, že vychovávat dítě může stejně dobře jeden rodič jako oba rodiče dohromady. Také je podle nich v pořádku, pokud spolu žijí a neplánují sňatek. Dále se vyjádřili, že pokud spolu žijí ve společné domácnosti, je manželství zbytečná instituce. „*Naopak lidé, kteří se hlásí k římskokatolickému náboženskému vyznání, se obecně častěji přikláněli*

k výrokům zdůrazňujícím důležitost manželství pro partnerský život i výchovu dětí.“ (Čadová, 2014) Přiklání se k názoru, že není správné, aby spolu lidé žili v jednom bytě mimo manželství, a také, že pro výchovu dítěte je velmi důležité, aby jejich rodiče měli uzavřený sňatek.

Podle průzkumu Procházkové (2006) „*Svatby v české společnosti*“ nepovažuje manželství za zbytečnou instituci 70% respondentů (N=1092) a dokonce si většina myslí, že ženatí muži a vdané ženy jsou obecně spokojenější než svobodní. Stejný průzkum ukázal, že v budoucnu by chtělo uzavřít sňatek 64,4% žen a 63,3% mužů.

Možný (2006) tvrdí, že předpověď manželství je velmi nejistá, ale stále zůstávají předpoklady, že život v manželství bude součástí životní zkušenosti pro více než dvě třetiny, možná i čtyři pětiny dnešní mladé generace. Manželství je i dnes chápáno jako základní a standardní forma soužití hlavně pro ty, kdo chtějí zplodit a vychovávat děti.

3 Biblický pohled na manželství

Křesťanství v historii našeho území ovlivňovalo a stále ovlivňuje mnoho oblastí. Patří mezi ně i oblast manželství. Protože bylo po mnoho let státním náboženstvím, budou v této kapitole některé věci odpovídat kapitole právní.

3.1 Manželství v Bibli

Člověk byl stvořen k obrazu Božímu. Hned v první knize Bible se dočteme, že muž a žena byli stvořeni, aby spolu žili, vzájemně si pomáhali a naplnili zemi. Příběhy manželství různých lidí je možné najít v celé Bibli jak ve Starém, tak i v Novém zákoně a v obou částech je přirovnáváno ke vztahu Boha ke svému lidu nebo Ježíše k církvi. V této kapitole se budu věnovat pojetí manželství v obou částech Bible zvlášť. Hlavní témata budou význam manželství, pohled na rozvod a postavení muže a ženy v manželství.

3.1.1 Starý Zákon

Bible klade vztah muže a ženy do samého ráje. Hned vedle soboty jej považuje za nejstarší ustanovení Boží (Gn 2,22-24). Bůh stvořil člověka jako muže (‘íš) a jako ženu (‘íššá). Jejich jména naznačují jejich sounáležitost. Oba mají opustit svou matku i svého otce, aby se stali jedním tělem (Gn 2,24). Podle Biče (1991) tak mají společně vytvořit nové obecnství a naprostou jednotu jak v oblasti ducha, tak v oblasti duše a těla. (Bič, 1991, s. 34.)

Ve Starém Zákoně (SZ) bylo manželství záležitostí rodiny, nikoli věci veřejnou. Slovo smlouva (berit) ve spojení se slovem manželství se vyskytuje pouze jednou v Mal 2,14 a jedná se pouze o metaforu smluvního vztahu Hospodina se svým lidem jako manželství. Tato metafora

podporuje mínění, že vztah mezi lidmi má být monogamní. Izraelský lid má totiž také jen jednoho Boha. (Patterson, 2008)

Biblický slovník (Novotný, 1992) uvádí, že ve SZ se vyskytují dvě podoby manželství. Předně se jedná o vztah jednoho muže a jedné ženy, protože jen spolu tvoří člověka ('ádám). I tak se v dalších příbězích SZ vyskytuje mnohoženství (př. Gn 31,50 - Lában; Abraham, David, Jákob, Šalomoun). Ve starozákonním pojetí manželství je muž pánem ženy „(hebr. *ba'al*, *pán*, *teré Kral. překládají většinou manžel nebo muž Ex 21,22; Dt 24,4; 2S 11,26; Př 12,4*), *nikoli však ve smyslu absolutního vládce jako nad otrokem (hebr. užívá v tom případě výrazu 'ádón, nikdy ba'al, Ex 21,4nn)*.“ (Novotný, 1992, s. 399) Muž má být centrem, ze kterého vychází síla na všechny příslušníky domácnosti.

Podle Teologického slovníku (1996, s. 165) slouží manželství hlavně k zachování a pokračování rodu muže. Proto je jeho účelem plození potomstva. To byl také hlavní úkol ženy. Dalším byla péče o domácnost (Př 31,10-30).

Podle Lv 18,6-18 je zakázán vztah mezi příbuznými a manželství nemělo být uzavíráno ani s cizinkami. Smlouení sňatku bylo záležitostí rodiny muže (Sd 14,2), která dávala rodině nevěsty něco cenného, aby byl svazek mezi rodinami utvrzen (Gn 24,53; 34,12; Ex 22,16; 1S 18,25). Pokud ženichova rodina neměla dostatek peněz, mohl si ženich cenu nevěsty u jejího otce odsloužit (Gn 29; Ex 2,15-21).

Rozvod ve SZ byl možností hlavně pro muže. Biblický termín pro rozvod (sefer keritut – dokument rozdělení) je zmíněn v Dt 24,1. „*Když si muž vezme ženu a ožení se s ní, ona však u něho nenalezne přízeň, neboť na ní shledal něco odporného, napíše jí rozlukový list, dá jí ho do rukou*

a vykáže ji ze svého domu.“ Stačilo tedy, aby dal muž ženě rozlukový list, prohlásil: „*Já nejsem její muž.*“ (Oz 2,2) a byli rozvedeni. Oba pak měli možnost uzavřít nový sňatek (Dt 24,1-4). Podle Biblického slovníku (1992) byla důvodem k rozvodu obvykle bezdětnost, ale podle Biče (1991) jsou důvody uvedeny příliš obecně, aby bylo možné je vykládat.

„Že manželství bylo vysoce ceněno, vidíme na četných srovnáních poměru Božího k vyvolenému lidu s poměrem muže k ženě (Iz 54,5; Oz 2,19n; 3,1n; Ez 16,8 aj.). Také odpadlictví od Boha bylo srovnáváno s manželskou nevěrností (Iz 1,21; Jr 2,20; 3,1-20; Ez 23; Ž 73,27; Oz 4,12)“. (Biblický slovník, 1992, s. 400)

3.1.2 Nový Zákon

První křesťané převzali tehdejší dosavadní způsob života v manželství a v rodině. Nijak se v něm neodlišovali. Nežili na jiném území, ženili se a vdávali a stejně jako ostatní lidé měli děti. (Kašný, 2007) Přestože i v Novém Zákoně (NZ) platí stejný pohled na manželství jako ve SZ, odůvodňuje Ježíš některá z opatření SZ.

V Novém Zákoně Ježíš v tématu manželství navazuje v Matouši 19:4 na Gn 2,22-24 a stejně tak je tomu v Markovi 10:6-9. Po evangeliích se téma manželství objevuje v apoštolských listech, které často přirovnávají Ježíše k ženichovi (1K 11,2 až 16; sr. Ef 5,22-23; Ko 3,18n), království Boží ke svatební hostině (Mt 22,2-12; 25,1-13; L 12,35nn) a ve Zjevení (19,7nn; 21,2.9; 22,17) se mluví o církvi jako o nevěstě (sr. 2K 11,2). (Novotný, 1992)

Témata z NZ, která se týkají manželství, uvádí Kašný (2007) jako:

- Vstoupit do manželství nebo ne (1K 7)
- Nerozlučitelnost manželství vs. rozvod (Mt 19,3-8)

- Rovnost muže a ženy (Ef 5,22-33, Ga 3,28)

Vstoupit do manželství nebo ne

V Novém Zákoně je možné si všimnout dvou přístupů k manželství. Hlavní otázka byla, jestli do manželství vůbec vstoupit nebo ne. „*V nejstarších novozákonních spisech se v souvislosti s přesvědčením o bezprostředním druhém příchodu Krista psalo o vhodnosti vyhnout se manželství a zaměřit se na přicházející konec.*“ (Kašný. 2007, s. 48). Pavel tento přístup doporučuje v 1 K 7,20-40. V pozdějších novozákonních spisech, kdy už se druhý příchod Krista nečekal tak brzy, byl spořádaný život v manželství jedním z předpokladů ke službě v církvi (1 Tm 3,2-12; Tt 1,6). Manželství tedy bylo bráno jako naplnění Božího stvořitelského plánu, ale angažovaností pro Boží království Pavel odůvodňoval život mimo manželství.

Nerozlučitelnost manželství vs. rozvod

Podle Ježíše je ideální manželství tak, jak ho ustanovil Bůh na začátku stvoření. Má být na celý život. (Mt 19,3-7). Ve verši 8 popírá, že by rozvod měl být běžnou praxí. To Mojžíš dovolil jen pro tvrdost lidských srdcí, ale nebylo tomu tak od počátku a odporovalo to ideálu stvoření.

Jak již bylo výše zmíněno, Ježíšovo učení o manželství navazuje kromě na Gn 2 také na Desatero z Ex 20,14. V Mt 5,27 – 32 se mluví o cizoložství jako jediném důvodu k rozvodu. Ve SZ bylo, podle Neudeckera (2013), cizoložství chápáno jako pohlavní styk s vdanou (nebo zasnoubenou) židovskou ženou jiného muže. Cizoložství je tedy manželská nevěra. Cizoložství mohlo být důvodem pro rozvod jak ze strany muže, tak i ženy. (Neudecker, 2013) Ježíš ovšem cizoložství posouvá dále na morální úroveň „...každý, kdo hledí na ženu chtivě, již s ní cizoložil ve svém srdci.“ (Mt 5,28)

Rovnost muže a ženy

Dalším důležitým tématem týkajícím se manželství je rovnost muže a ženy. O té se píše hlavně v Ef 5,21-33 nebo v Ko 3,18-4,1.

V řeckém světě platila podřízenost žen mužům jako něco přirozeného. Stejně to bylo v židovství. Kašný (2007) píše, že docházelo ke střetu antické patriarchální mentality s novým křesťanským pojetím důstojnosti muže a ženy. Mezi prvními křesťany ovšem nemělo nové pojetí člověka a mezilidských vztahů takový dopad, aby změnilo strukturu vztahů manžela a manželky. V Ga 3,28 se ale objevuje rovnost mužů a žen před Kristem. Pokorný (2006, s. 80) vysvětluje rovnoprávné postavení žen odvozením od společné víry a darů Ducha.

V 5. kapitole listu Efezským přirovnává apoštol Pavel vztah mezi Ježíšem a církví ke vztahu mužů ke svým ženám. „*Muži milujte své ženy, jako si Kristus zamiloval církev...*“ (v. 25)

Výrok o Kristu (v. 23) jako o hlavě navazuje na verš 15-16 ze čtvrté kapitoly. Podřízení se ženy muži zde není myšleno jako ponížení, ale jako život v plné důvěře k muži, protože jeho funkce je chránit ty, kteří jsou na něm závislí. Pro muže navazuje výzva ženu milovat. Originální překlad hlavy je řecké slovo *Kephalē*, které znamená „zdroj“ nebo „původ“ a popisuje vztah mezi mužem a ženou používaný v křesťanské komunitě. Slovo, které v Pavlově době označovalo hierarchii a vládce, bylo slovo *Archē*. (Kašný, 2007; Baumert, 2011)

Kapitolu „Manželství v Bibli“ uzavřu citátem Pokorného, který shrnuje novozákonní charakteristiku manželství založenou na 5. kapitole listu Efezským: „Manželství může být charakterizováno jako vztah lásky (ze strany muže) a úcty (ze strany ženy), která neznamena snížení ženy,

protože právě mužova odpovědnost je jako bezpodmínečná charakterizována dvěma způsoby: svou ženu má milovat *každý bez výjimky a jako sebe sama.*“ (Pokorný, 2006, s. 84)

Shrnutí

Biblický pohled na manželství je charakterizován vztahem muže a ženy, který je založený na lásce a úctě. Je přirovnávám ke vztahu Ježíše k církvi. Ideálem má být manželství na celý život, kde si manželé jsou věrni. Účelem je plození dětí. Podle SZ bylo manželství zakázáno mezi příbuznými.

4 Vývoj pojetí manželství v katolické církvi

V této kapitole se budu zabývat tím, jak se vyvíjelo chápání instituce manželství v katolické církvi podle kanonického práva a dalších katolických dokumentů. Protože Druhý vatikánský koncil změnil pohled na hlavní cíle manželství, uvádím nejdříve Kodex kanonického práva z roku 1917 spolu s encyklikou (papežským listem pro kněží a věřící) *Casti connubii* z roku 1930, které byly vydané v období před koncilem. Ve druhé části se věnuji pokoncilnímu pojetí. Kapitoly jsou tedy rozděleny podle doby svého vzniku.

Mezi katolické dokumenty zmíněné v této kapitole patří Kodex kanonického práva, který je souborem vnitřních právních předpisů a norem závazných pro římské katolíky. Encykliky, které obsahují poučení papeže o církevních zásadách v závažných otázkách víry a mravů a nakonec *Adhortace*, která je většinou zhodnocením synodálních jednání.

Důležité je také zmínit, že manželství je pro katolickou církev jednou ze sedmi svátostí. Podle *Teologického slovníku* (1996) je svátost obřad, během kterého působí Boží milost. K platnému přijetí svátosti manželství mohou přistoupit všichni pokřtění, pokud neexistují jeho překážky.

4.1 Kodex kanonického práva 1917

Důležitým obdobím byl přelom devatenáctého a dvacátého století, protože se v té době připravoval *Kodex kanonického práva* (obsahující závazné právo pro latinskou část katolické církve), který byl vyhlášen v roce 1917 (*Codex Iuris Canonici*, zkratka CIC). V kánonu 1031 odst. 1, který je obsažený ve 3. knize (De rebus) 7. titulu kodexu *De matrimonio*,

určuje primárním cílem manželství plození a výchovu dětí a jako sekundárními cíli vzájemnou pomoc a prostředek proti žádostivosti. „*Primární cíl byl podstatným momentem v křesťanském pojetí manželství a jeho vyloučení, ať už na jedné nebo na obou stranách manželství by mělo při uzavírání manželství za následek nedovolené a neplatné manželství.*“ (Kašný, 2006) Kašný dále uvádí, že sekundární cíle mohly být při uzavírání manželství opomenuty bez toho, aby měly vliv na platnost manželství. Někteří teologové nesouhlasili s pořadím cílů a požadovali vyzdvižení sekundárního cíle, což bylo Apoštolským stolcem odmítnuto. (Ambros, 2014)

Podstatnými vlastnostmi manželství jsou jednota a nerozlučitelnost, které v křesťanském manželství nabývají zvláštní pevnosti vzhledem ke svátosti. (CIC/1917, kán. 1013, § 1 - § 2)

Kodex také obsahoval právní úpravu smíšených manželství. Podle kán. 1070 nebylo možné uzavřít manželství mezi katolíkem a nepokřtěnou druhou stranou.

Jedním z důležitých dokumentů týkajících se manželství byla encyklika Pia XI. *Casti connubii* (1930). Jako důvod sepsání je uvedena ve třetím článku encykliky nevědomost, nebo popírání manželství jako svátosti a dokonce dovolávání se bludných zásad a zvrácené mravouky. (*Casti connubii* čl. 3) Encyklika zmiňuje manželství jako božské ustanovení a vyzdvihuje jeho svátostnou důstojnost a nerozlučitelnost. Musí platit, že „*manželství nebylo ustanoveno ani obrozeno od lidí, nýbrž od Boha; že je zabezpečili, upevnili a povznesli svými zákony nikoli lidé, nýbrž sám Tvůrce přirozenosti, Bůh a Vykupitel téže přirozenosti Kristus Pán; že tedy tyto zákony nepodléhají ustanovením lidským, a že neplatnou je*

i dohoda manželů, kdyby byla v rozporu s podstatnými vlastnostmi manželství. (Casti connubii čl. 5)

Encyklika je rozdělena na dvě hlavní kapitoly. První „Trojí požehnání manželství“ obsahuje podtémata „Dítě,“ „Věrnost“ a „Svátostnou stránku manželství,“ druhá kapitola popisuje „Současné boje proti manželství.“

4.2 Druhý vatikánský koncil (1962 – 1965)

Od začátku 20. století se v Evropě začala měnit společenská situace. V Evropě se začalo ztrácet zřetelné rozdělení na protestantské a katolické oblasti. Díky přílivu obyvatelstva i z jiných kontinentů už v Evropě nežili pouze křesťané různých církví, ale také věřící jiných náboženství. Docházelo také ke ztrátě křesťanské víry, takže bylo více lidí bez vyznání. Pro nové chápání ekumenismu mezi církvemi se v katolické církvi vyslovil Druhý vatikánský koncil. To ovlivnilo i pohled na manželství. Např. již v roce 1963 udělil papež Pavel IV. pověření všem biskupům, aby směli udělovat povolení k uzavření smíšených manželství (manželství mezi katolíky a pokřtěnými nekatolíky). (Kašný, 2006)

Jedním z významných dokumentů koncilu přijatých v roce 1965 je soubor církevních dokumentů *Gaudium et spes* (Radost a naděje), kde se o manželství píše v první kapitole druhé části. Šrajer (2003) uvádí, že se v pojetí katolického manželství jedná o rozhodující zlom. Manželství totiž přestává být pojímáno hlavně jako pohlavní společenství za účelem plození a výchovy dětí, ale jako společenství života a lásky.

„Manželství ovšem nebylo ustanoveno jen kvůli plození; ale už sama povaha nerozlučného svazku mezi osobami a prospěch dětí vyžadují, aby se spořádaně projevovala, rozvíjela a zrála i vzájemná láska mezi manželi.“ (GS 50)

4.3 Kodex kanonického práva 1983

Nový kodex kanonického práva zpracovává nové podněty Druhého vatikánského koncilu. Klade důraz na lásku společně s původním pohledem na manželství jako dvoustranou smlouvu. (Cahill, 2003)

Kodex pojmově vymezuje manželství ve čtvrté knize *De Ecclesiae munere sanctificandi* (Posvěcující služba církve) v sedmém titulu *De matrimonio* (O manželství) v kánonu 1055 §1: „*Manželský svazek, kterým muž a žena mezi sebou vytvářejí nejvnitřnější společenství celého života, zaměřené svou přirozenou povahou na prospěch manželů a na zplodění a výchovu dětí, je mezi pokřtěnými povýšen Ježíšem Kristem na svátost.*“

Podle kánonu 1056 mezi podstatné vlastnosti manželství patří jednota a nerozlučnost, které nabývají v křesťanském manželství zvláštní pevnosti z důvodu svátosti. V kodexu jsou uvedeny oba cíle současně a tím se určení hierarchie cílů ruší. K manželství patří oba cíle. (CIC 1983, kán. 1125 § 3)

Stejně jako světské právo, také kanonické právo uvádí požadavky, které je potřeba pro uzavření manželství splnit. V kanonickém právu se nesplnění nebo nepřítomnost požadavků označuje za překážky. Jejich přítomnost způsobuje omezení práva na uzavření manželství. (Kašný, 2006)

Mezi překážky určené jednotlivě patří mimo jiné nedovršení šestnáctého roku muže nebo čtrnáctého u ženy. Dále spáchání vraždy, neschopnost k souloži (předchozí a trvalá), dřívější platné manželství, přijetí svátosti svěcení nebo zavázání veřejným doživotním slibem čistoty v řeholní společnosti, příbuzenství v přímé linii nebo ve druhém stupni boční linie až do čtvrtého stupně včetně. (CIC 1983, kán. 1083 – 1088, kán. 1091)

Kodex zná dvě situace smíšených manželství, manželství nepokřtěného s katolíkem a manželství mezi křesťanem-nekatolíkem a křesťanem katolíkem. První představuje překážku a je bez dispense (výjimka ze zákona chránící důležitou hodnotu) neplatné. Druhé je možné s dovozením příslušného představeného. Ale i bez něho může být platné v případě, že nekatolická strana pochází z některé z východních církví. (CIC 1983, kán. 1124)

4.4 Humanae vitae

Encyklika Pavla VI. vydaná roku 1968 se podle svého úvodu vztahuje ke svědomí manželů. V úvodním slově zmiňuje poslání manželů, kterým je předávání lidského života. „*To je pro ně vždy zdrojem velkých radostí, někdy ovšem též spojených s nemalými potížemi a úzkostmi.*“ (HV čl. 1)

Dokument se věnuje vztahům mezi manželi, jejich lásce a také pohlavní stránce manželského života.

Manželství je zde chápáno jako moudré ustanovení Stvořitelovo k uskutečňování jeho zázračné lásky k lidstvu, nikoli jako výtvar náhody nebo produkt vývoje nevědomých sil. (HV č. II čl. 8)

Článek 9 rozděluje manželské lásky na lásku lidskou, která je současně smyslová a duchovní, lásku bezvýhradnou a lásku plodnou vedoucí k pokračování vzbuzováním nových životů.

4.5 Familiaris consortio

Adhortace Familiaris consortio Jana Pavla II. (O úkolech křesťanské rodiny v současném světě) z roku 1981 je dalším významným církevním dokumentem věnujícím se tematice rodiny a manželství. V úvodu je manželství společně s rodinou uvedeno jako jeden z nejcennějších statků

lidstva. Adhortace zdůrazňuje hodnoty manželství a rodiny, které jsou v době sepsání ovlivněny hlubokými, závažnými a prudkými změnami v lidské společnosti i kultuře. (FC čl. 1)

V tomto dokumentu spatřuje Jan Pavel II. jako důležité, aby byl ve smíšených manželstvích brán ohled na věrnost vlastní víře a zároveň byla respektována náboženská svoboda u obou manželů.

Dokument se člení na čtyři kapitoly. První se nazývá Rodina dnes – světlo a stíny, druhá Manželství a rodina v Božím plánu, třetí Úkoly křesťanské rodiny a poslední Pastorece rodin.

4.6 Pokoj a dobro

„Zatímco sociální encykliky papežů pojednávají převážně v teoretické (filosofické, ekonomické) rovině o aplikaci křesťanského poselství na sociální problémy doby, sociální pastýřské listy biskupů se zabývají bezprostředně nejtěžšími sociálními problémy daného státu a naznačují možnosti jejich řešení.“ (Martinek, 2003)

Jedním z listů k sociálním otázkám v České republice je dokument *Pokoj a dobro*, sepsaný z pověření České biskupské konference v roce 2000. Rodiny a manželství se týká osmá kapitola, která popisuje závažné změny v rodině. Jsou to např. materiální zatížení, které narušuje vztahy mezi manžely, manželé s menším počtem dětí nebo bez dětí a růst počtu párů, které spolu žijí bez uzavření manželského svazku. (čl. 50) Uvádí, že *„manželství a rodina představují bezpečí proti rozkladným tlakům určitých stránek života moderní společnosti. Chrání její členy proti anonymitě a osamění. Může dát i dnešnímu člověku prožitek domova, bezpečí, kořeny.“* (Pokoj a dobro, 2000, s. 49)

Shrnutí

Manželství v katolickém pojetí je chápáno jako svátost mezi mužem a ženou. Je ustanoveno Bohem a je nerozlučitelné. Od druhého vatikánského koncilu je umožněno uzavírat smíšená manželství a dokumentem *Gaudium et spes* přestává být manželství pojímáno především jako pohlavní společenství k plození dětí, ale také jako společenství života a lásky. Mezi překážky bránící uzavření manželství patří jiné platné manželství, příbuzenství, nepokřtěná osoba, doživotní slib čistoty v řeholním společenství nebo neschopnost k souloži. Manželství musí být uzavřeno církevním obřadem.

5 Pojetí manželství v ČCE

Druhou církví, u které popíší její pohled na manželství, je Českobratrská církev evangelická (dále ČCE).

Na rozdíl od katolické církve nemá ČCE žádný oficiální dokument týkající se manželství. Proto nebylo možné sledovat vývoj pohledu na manželství tak, jako u církve katolické. Oficiální materiály, které v práci zmíním, budou dokument „Křesťanská manželství a rodiny v dnešní době“ ze synodu ČCE z roku 1977 a další ze synodu z roku 2007, kde bylo hlavním tématem „Manželství, rodina a jejich úskalí“. (Uhlíř, 2007) Jedním ze současných zdrojů, který obsahuje téma manželství, je např. kniha Otázky a odpovědi (Evangelický katechismus pro mládež i dospělé, skupiny i jednotlivce) od Jiřího Grubera, kde je téma zpracováno formou otázek a odpovědí, které odkazují na biblické verše. Dalším katechismem je „Evangelický katechismus pro dospělé“ od Jana Nohavici (poslední vydání je z roku 2015). Kapitulu o manželství je také možné nalézt ve studijních textech „Po ekumenickém chodníku“ Pavla Filipiho z roku 2008. Dalším zdrojem k tématu manželství, konkrétně k plánovanému rodičovství a sexuálnímu vztahu, je kniha „Milování“ z roku 1995 (1. vydání nazvané „Dopis mladým křesťanům o tělesné lásce z roku“ z roku 1989) od Zdeňka Susy. Starším zdrojem je kniha „Kristus a rodina“ z roku 1990 od Štěpána Šoltésze, která obsahuje samostatnou kapitolu na téma manželství. Dalším autorem z evangelického prostředí, který se zabýval také manželstvím, je Jaro Křivohlavý.

Dokument z 1. zasedání 32. synodu ČCE z roku 2007 v úvodu uvádí, že manželství je prostor pro společný život muže a ženy, který Bůh dává lidem. Přednostní místo v manželství má jedinečný vztah lásky, důvěry

a úcty. Jako jedinou podobu manželství chápe monogamní vztah muže a ženy, který je institucionálně potvrzený a chráněný společností.

Na webových stránkách e-církve se uvádí, že manželství je podle ČCE darem, ve kterém mohou dva lidé zakusit zvláštní požehnání a radost nejužšího osobního vztahu, společné víry a společného založení rodiny. „V zásadě je manželství nerozlučné. I do tohoto vztahu však vstupuje lidská křehkost a slabost, Bible ji nazývá "hřích". S lítostí je potom třeba přijmout i skutečnost rozpadu manželství.“

Podle ČCE má být manželství uzavíráno na celý život, ale bránění rozvodu manželství by mylně popíralo fakt „tvrdosti srdce“ z Markova evangelia 10:5, o kterém jsem psala v kapitole „Nový Zákon“.

Vztah lásky, důvěry a úcty není možné zaručit institucionálně. Je to vztah vznikající z daru, který je možné přijmout nebo odmítnout, uchovat nebo ztratit. „*Pouto věrnosti mezi manžely má náboženský rozměr. Manželská věrnost odkazuje za hranice stvořitelského řádu k věrnosti Boží. Pozoruhodné je v této souvislosti biblické místo Ef 5, 31 – 33, kde se mluví o velikém tajemství (řecky mystérion) Boží lásky v Kristu, který je „vzorem“ manželské lásky.*“ (Manželství, s. 9, 2010)

Na rozdíl od katolické církve není manželství v ČCE svátostí a nemá žádné ucelené manželské právo. Řídí se tedy sekulárním právem a plně uznává občanský sňatek. (Skoblík, 2008)

Zásadnější změny v pohledu na manželství, je možné vidět v porovnání obsahu materiálu z roku 1977 „Křesťanská manželství a rodiny v dnešní době,“ kde se zastávají tradiční církevní stanoviska v sexuální a manželské etice (odmítání „nezralého předmanželského života“ a důraz na to, že „sexuální styk je přirozeným projevem lásky mezi partnery až

v manželství“), s materiálem z roku 2007, který již nevztahuje sexualitu jen k manželství. (Uhlíř, 2007)

Obřadní nabídka českobratrské církve pro různé kategorie snoubenců rozlišuje čtyři základní formy: pro členy církve, pro věřící, kteří vyrostli v tradici církve, dále pro nečleny církve a pro snoubence různého náboženského vyznání. (Skoblík, 2008)

6 Současná příprava na manželství

V mé práci se budu zabývat pouze přípravami na manželství z církevního prostředí. A to konkrétně Katolické církve a Českobratrské církve evangelické, kterým byly také věnovány kapitoly v teoretické části. V této kapitole jejich současné přípravy na manželství představím.

6.1 Současná příprava na manželství v katolické církvi

Na synodu o rodině v roce 2014 řekl papež František, že ve skutečnosti skoro všichni muži i ženy chtějí stabilní citovou jistotu, solidní manželství a šťastnou rodinu. Jak již bylo v této práci zmíněno, manželství je pro katolickou církev svátostí, na kterou je také potřeba se připravit.

Podle dokumentu *Familiaris consortio* (čl. 66) by měla příprava na manželství probíhat během života člověka jako postupný, trvalý proces. Hlavními úseky by měla být vzdálenější (má probíhat již v dětství moudrou rodinnou pedagogikou), bližší (duchovní a katechetická výuka) a bezprostřední příprava (v posledních měsících a týdnech před svatbou pro vytvoření morální jistoty, že nic nebrání slavení sňatku). (Příbýl v Ambros, 2014, s. 140)

Přípravu na manželství je možné projít s knězem, ale existují také společné kurzy. Ty pořádá např. Centrum pro rodinu a nazývají se „*Kurzy společné přípravy na život v manželství*.“ Cílem je bližší a bezprostřední příprava na život v manželství a základem je křesťanský pohled na manželství a rodinu. (Pivoňková, 2015)

Kurzy probíhají během osmi večerů formou přednášky a následných seminářů, kde se promýšlejí témata z manželského slibu a také je věnován

čas otázkám oddávajícího před slibem. Tým pořádající kurzy tvoří kněží, jáhni, psychologové, sexuologové, pedagogové a manželské páry z Centra pro rodinu. Ke každému večeru je doporučena jedna z kapitol z publikace „Příprava na manželství – základní materiál“, kterou využívají manželské páry jako podklad pro práci ve skupinkách.

6.2 Současná příprava na manželství v ČCE

Na rozdíl od katolické církve v ČCE neexistují společné přípravy, ale jedná se jen o rozhovory s farářem. Neexistuje ani přesný seznam témat.

Podle dokumentu Manželství, rodina a jejich úskalí (Tisk 18) se komise pro přípravu synodu v roce 2007 setkávala „s povzdechem nad nedostatečnou pozorností k předmanželské přípravě. Zatímco existují příručky a pomůcky křestní, katechické, konfirmační, předmanželská příprava je ponechána zcela na osobní aktivitě.“ (2008, s. 15) Na zasedání synodu v roce 2008 byla tedy předložena metodika předmanželských příprav pro kazatele, která nakonec vyšla v roce 2010 v knize Manželství: Jeho podoba, proměny a pastorační problémy v evangelické perspektivě. Tato má být pro faráře možnou inspirací.

Podle metodiky z roku 2008 mají být předsvatební pohovory pro snoubence možnostmi k rozhovoru o budoucí společné cestě, k aktivní spolupráci na svatebním obřadu a také seznámení s úřední agendou. Otevírají také prostor pro otázky víry, vzdělání a pastýřského doprovázení.

Obsah metodiky předmanželských příprav:

- Osobní seznámení a úřední náležitosti spolu s pastýřským doprovázením

- Úvodní rozhovor (reflexe očekávání a představ snoubenců o církevním sňatku)
- Rozhovor o manželství (jak Písmo a církev rozumí manželství, chápání a očekávání snoubenců, možná témata: životní priority, původní rodiny, ekonomické zajištění, plánování rodiny, význam erotiky ve vztahu, komunikace a řešení krizí, společný duchovní život atd.)
- Rozhovor o svatebním slibu (společný výběr snoubenců)
- Svatební obřad (představa o tom, jak bude vypadat a co se bude odehrávat)

7 Analytická část

Druhou částí mé diplomové práce je analytická část. V té připomenou cíl celé práce, popíši použitou metodologii, představím příručky k přípravě na manželství, které budou použity a nakonec se budu věnovat výsledkům analytické části a jejich interpretaci.

7.1 Cíl a výzkumné otázky

Cílem práce je reflektovat témata přípravy na manželství v souvislostech kulturně historických změn; zjišťovat, jaká témata církevních příprav na manželství jsou psána z pozice „co manželství prospívá“ nebo z pozice „co manželství ohrožuje“ a jaká z pozice „vstup do manželství“ a jaká „setrvání v manželství“. Naplněním těchto cílů vytvořím předpoklady pro vznik tematicky a postojově vyvážené příručky pro přípravu na manželství.

Výzkumné otázky vztahující se k praktické části jsou:

- Jaká témata církevních příprav na manželství jsou v katolické církvi od 2. poloviny 19. st. do roku 2013 psána z pozice „co manželství ohrožuje“ a jaká z pozice „co manželství prospívá“? Jaká z pozice „vstup do manželství“ a jaká „setrvání v manželství“?

Tato výzkumná otázka se bude týkat příruček od 2. pol. 19. století do roku 2000 pouze katolické církve. Kromě kapitoly o manželství v knize Štěpána Šoltésze, která by mohla sloužit jako příručka, se mi jiné zdroje ČCE z uvedené nepodařilo najít.

- Jak vypadají současné přípravy na manželství ve dvou křesťanských denominacích z hlediska vztahu k tomu, co

manželství ohrožuje, a k tomu, co manželství prospívá, a k pozici „vstup do manželství“ a „setrvání v manželství“?

Vybrané křesťanské denominace jsou katolická církev, pro kterou bude použit volně dostupný dokument „*Příprava na manželství - základní materiál*“ uvedený na webových stránkách Pražského arcibiskupství. Druhou denominací bude ČCE, která roku 2008 vydala Metodiku předmanželských příprav zpracovanou synodní radou.

7.2 Metodologie

V této kapitole popíši, jak jsem postupovala při psaní analytické části práce a jakou metodologii jsem vybrala.

Již od výběru tématu byl určen cíl „*Reflektovat témata přípravy na manželství v souvislostech kulturně historických změn.*“ V průběhu práce byl cíl zasazen od poloviny 19. století.

Na začátku mě lákala skutečnost, kterou já sama žiju. Zajímalo mě, jaký je podle výzkumů pohled na manželství atd., proto jsem také začala nejdříve psát kapitolu „*Současný sociologický pohled*“. Chybělo mi ale propojení s historií a vývojem pojetí manželství. Chyběla mi stále celková představa práce. Pokračovala jsem tedy právním pohledem od historie do současnosti. Postupně jsem si začala více uvědomovat důležitost kulturního a historického vývoje pro lepší pochopení tématu. Nakonec byl přidán teologický a biblický pohled.

Pro druhou část cíle jsem nejdříve chtěla určit, zda je příprava na to, aby bylo manželství dobré (tedy pozitivní vymezení manželství), nebo na to, aby to nebylo špatné (odvodit přípravu od důvodů rozvodů).

Nakonec cíl došel do podoby zjišťovat, jaká témata církevních příprav na manželství jsou psána z pozice „co manželství ohrožuje“ – před čím autor varuje nebo z pozice „co manželství prospívá“ – co autor doporučuje. Některá témata v příručkách se věnovala tématům před vstupem do manželství a některá až po vstupu. Proto byly přidány pozice „jaká se zaměřují na vstup do manželství a jaká na setrvání v manželství“. Tyto pozice je možné vidět již v definicích příprav na manželství různých autorů. Například Stathmann, Salts (2003, v Carroll, Doherty) přípravu na manželství popisuje z pozice „co manželství ohrožuje“ jako prevenci, která má párům pomáhat uvědomit si a pochopit možné potenciální problémy, které mohou v manželství nastat. Senediak (2003, v Carroll, Doherty) ji definoval z pozice „co manželství prospívá“ jako kurz – školení – trénink zaměřený na znalosti a dovednosti, které mají za cíl poskytnout párům informace jak zlepšit jejich vztah, až budou manželé. Podle Holman a Linford (2001, s. 1 ve Stutzman) může ovlivnit kvalitu a stabilitu vztahu. Přípravuje na celoživotní vztah.

Pozice „co manželství ohrožuje“ a „co manželství prospívá“ jsem použila také na témata z teoretické části, která ve výsledcích analytické části porovnám s tématy současných příruček. V tomto případě jsem se na pozice ptala otázkami:

Perspektiva „manželství prospívá“

- Právo – Jaké jsou předpoklady pro uzavření manželství? Jaká jsou práva a povinnosti v manželství?
- Sociologie – Co se doporučuje při vstupu do manželství? Co se očekává v manželství?
- Teologie - Jaké jsou předpoklady pro uzavření manželství? Jaká jsou práva a povinnosti v manželství?

Perspektiva „manželství ohrožuje“

- Právo – Co brání uzavření manželství? Jaké jsou důvody k rozvodu?
- Sociologie – Proč se snižuje počet vstupů do manželství? Proč se zvyšuje počet rozvodů? Dále zde budou uvedeny změny ve společnosti, které nějakým způsobem ovlivňují snižování počtu vstupu do manželství.
- Teologie – Co brání uzavření manželství? Co manželství ohrožuje?

Protože období od poloviny 19. století do současnosti je velmi široké, rozdělila jsem ho na čtyři menší období po padesáti letech. Od roku 1850 do 1900, další od roku 1900 – 1950, třetí na 1950 – 2000 a poslední od roku 2000 do současnosti. Toto dělení zhruba odpovídá rozdělení podkapitol „Vývoje právního pojmání manželství“ a každému období také odpovídá alespoň jedna z nalezených příruček.

7.2.1 Získávání dokumentů

Pro hledání starých příruček jsem využila digitalizovanou knihovnu Katolické teologické fakulty a Národní digitální knihovnu – systém Kramerius.

Pro ověření a případné doporučení dalších příruček jsem požádala o pomoc pracovníci Národní knihovny České republiky a katolického kněze, který téma konzultoval s kolegy a archivářkou. Protože ani jeden z dalších kontaktů nenašel jiné dostupné zdroje než já, předpokládám, že se mi podařilo posbírat většinu dostupných dokumentů k mému tématu. Ovšem ne všechny dokumenty je možné pro mé šetření využít. Některé z nich byly pastorační příručky, ve kterých je příprava na manželství zmíněna, ale nejedná se o příručku s konkrétními tématy nebo

doporučenými okruhy k přípravě na manželství. Současné příručky jsem našla volně dostupné na internetu.

7.2.2 Výzkumná metoda

Pro naplnění cíle analytické části bylo potřeba získávat data z textových dokumentů. Jako metodologii jsem použila obsahovou analýzu, která je určena pro práci s dokumenty. Reichel (2009) obsahovou analýzu shrnuje jako postup kvalitativně-kvantitativní. Nejčastěji bývá obsahová analýza používána ke zkoumání obsahu dokumentu, ale je možné se jí zaměřit také na osobnost autora, důvody (záměry) vzniku dokumentu, na důsledky existence nebo na jeho jazykovou či neverbální stránku.

Surynek (2001) popisuje výhodu dokumentů v tom, že výzkumník dokumenty zpracovává, ale nijak nemění. Další výhodou je možnost analyzovat současné práce, ale také dokumenty vzniklé před dlouhou dobou. Nevýhodou může být možná nedostupnost starých dokumentů.

„V obsahové analýze jde zásadně o prozkoumání obsahu prostřednictvím vytvořené soustavy kategorií, ve kterých je zjednodušeně vyjádřen předmět obsahové analýzy a určené jednotky měření.“ (Surynek, 2001, s. 132)

7.3 Analyzované příručky

Nejstarší mnou nalezený dokument, který se týká přípravy snoubenců na manželství, je *O zkušbách snaubců* z roku 1846. Týká se ale pouze zkoušky z katolického katechismu a překážek manželství podle katolického práva, které byly popsány v kapitole „Vývoj pojetí manželství v katolické církvi.“ První dokument, kterým jsem se zabývala, se jmenuje *Stav manželský a příprava k němu* z roku 1890 a napsal ho katolický kněz Václav Macek. Hned v úvodu připomíná, že klesá víra a mravy křesťanské kázně u dospělých i u mládeže. *„Duchovní správce má ovšem každé*

příležitosti, nejen na kazatelně a ve zpovědnici, ale i v soukromých stycích s osadníky svými použiti k tomu, aby neumělé poučil, vlažné a nedbalé povzbudil, chybní napomenul a třeba i otcovsky pokáral.“ (Macek, 1890, s. 10) Podle autora je potřeba zvláštní pozornost věnovat snoubencům, ale také svobodným. Dalším dokumentem je příručka *Církevní vyučování katolických snoubenců* napsaná farářem Isidorem Vondruškou z roku 1915. Autor považuje přípravu na manželství za důležitou a jako důvod sepsání uvádí příležitost zkoumat sebe, aby nedošlo k nešťastnému manželství, a možnost odstoupit od svatby včas. Poučení o manželství dále považuje za svou povinnost duchovního správce. Důraz je kladen na znalost náboženství, ale objevují se také témata zaměřující se na blížící se manželství.

Třetí příručkou je *Cvičení snoubenců* z roku 1929. Autorem je profesor pastorálky Dr. Josef Toman. Důvodem sepsání je opět povinnost duchovního správce připravit duše k přijetí svátosti a dále předpis Kodexu kanonického práva 1917 (kánon 1033). Forma přípravy je zmíněna jako rozhovory s knězem, které ale nejsou povinností. V případě nezájmu snoubenců se doporučuje dát jim knihu k tématu. Jako příklad je uvedena kniha „Ve službách Stvořitelových“. Doporučení se týká také doby k přípravě. Pokud snoubenci mají náboženské vědomosti, stačí v den třetí ohlášky. Pokud ne, doporučuje se dříve a učit základy víry, o modlitbě a svátostech. Dále je zde popsáno, jak dlouho má rozhovor trvat, jakou formou a kde.

Další nalezená příručka *Příprava snoubenců na manželství* je až z roku 1992. Autorem je jáhen Ladislav Traxler. Manželství považuje za jedno z nejtěžších a nejzodpovědnějších povolání, na které je třeba se připravit. Příručka má pomoci ke zlepšení řádného plnění funkce rodiny. Má

poskytnout základní orientaci a pomoci těm, kdo se chystají se snoubenci na přípravě pracovat. Autor připomíná, že uvedená metoda je jedna z možných metod bezprostřední přípravy na manželství, která byla prověřena manželskými páry ze Sdružení salesiánských spolupracovníků. Hlavními cíli jsou najít své místo v životě a pomoci snoubencům dobře prožít období známosti, prohloubit svou víru a důkladně připravit na manželství tak, aby mělo co největší šanci být stabilní a hodnotné pro oba partnery. Kurz je rozvržen do 9 setkání s doporučenými 3-7 páry. Na konci setkání se párům rozdává anketa s otázkami a náměty k zamyšlení pro příští setkání. Své odpovědi mají páry společně prodiskutovat. Po úvodu jsou v knize uvedeny samostatné ankety a v další části je na ně odpovězeno.

Poslední příručkou z katolické církve je současná *Příprava na manželství – základní materiál* z roku 2013, kterou doporučuje Arcibiskupství pražské. Prakticky probíhá příprava během 8 večerů na kurzu nazvaném Společné přípravy na život v manželství. Cílem je bližší a bezprostřední příprava na život v manželství. Na přípravě se podílí tým dobrovolných spolupracovníků PS-Centra pro rodinu tvořený manželskými páry, jáhnem a několika kněžími. Kromě témat večerů je věnován čas manželskému slibu. Kromě kurzu je potřeba samotná příprava s oddávajícím knězem. Příprava probíhá jednotlivě nebo v malé skupině. Materiál obsahuje také dotazníky, úvahy k tématům a tipy pro vedoucí, jak diskuze vést. Kromě toho jsou doporučeny biblické verše a další literatura.

7.3.1 Obsah jednotlivých příruček

V této části přiblížím témata, která se vyskytují v jednotlivých kapitolách příruček, a určím jejich pozici napsání.

Stav manželský a příprava k němu (1890) – 164 stran

Důvod sepsání: „*Úkol duchovního správce, protože klesá víra a mravy křesťanské kázně*“ (s. 9) - Pozice „ohrožuje“

Kapitola: Podstata a účel manželství

Témata, o kterých kapitola pojednává: Nerozlučnost manželství, láska, osobní příprava

- Pojem Nerozlučnost manželství jako zákon – jako danost
- Pojem Láska (jako to, co prospívá setrvání v manželství): Podporovat se, vyhovovat si, odpouštět si (s. 21)
- Pojem Láska (jako ohrožení setrvání v manželství): Láska jako cit – jen nedostatečná záruka, nestálá, proměnlivá a ochabuje (s. 20), je potřeba, aby lásku pomáhal udržovat Bůh (s. 21)
- Pojem Osobní příprava (jako to, co prospívá při vstupu do manželství): Znat své cíle, síly a schopnosti, budoucí povolání (s. 24)

Kapitola: Vzdálenější příprava

Témata, o kterých kapitola pojednává: Mravný život, volba spolumanžela, překážky manželství

- Pojem Mravný život (jako to, co prospívá při vstupu do manželství): Čistota a nevinnost srdce (s. 26)
- Pojem Mravný život (jako ohrožení): Hříšné žádosti a vášně v mládí (s. 27)

Téma Mravný život je napsáno z pozice „prospívá“ i „ohrožuje“ při vstupu do manželství“ – (co se doporučuje před manželstvím)

- Pojem Volba spoluzanžela - výběr partnera (jako to, co prospívá při vstupu do manželství): Radit se se zkušenými (rodiče, učitelé, duchovní, přátelé a především Bůh), nedívat se jen na tělesnou krásu (s. 35)
- Pojem Volba spoluzanžela - výběr partnera (jako ohrožení při vstupu do manželství): Zvolit k manželství osobu špatných a zlých vlastností kvůli kráse (s. 38) - do konce života budou jen sváry
- Pojem Překážky manželství (jako ohrožení při vstupu do manželství): Příliš zábav a hospod – pití, hry, utrácení (s. 40), Kdo vypudil víru v Boha ze srdce (s. 40) + zrušující překážky: omyl v osobě, násilí, pohlavní neschopnost, duševní nedospělost, příbuzenství pokrevní a duchovní, jiný svazek, nepokřtěný, zločin (s. 50 – 54) a závady: jiné zasnoubení, slib čistoty, zapovězený čas, rozdíl ve vyznání – mezi manželi má být jednota (s. 54 – 60)

Kapitola: Příprava bližší

Témata, o kterých kapitola pojednává: Zasnoubení a příprava na svátost, oddávky

- Pojem Zasnoubení a příprava na svátost (jako to, co prospívá při vstupu do manželství): Před svatbou se doporučuje zpověď doživotní (s. 65)
- Pojem Zasnoubení a příprava na svátost (jako ohrožení při vstupu do manželství): Provinění proti čistotě před svatbou (s. 64), Povrchní příprava – neupřímná zpověď (s. 68)

Téma Oddávky je pouze informativní. Obsahuje informace o průběhu obřadu.

Kapitola: O povinnostech křesťanských manželů, rodičů, a hospodářů

Témata, o kterých kapitola pojednává: O povinnostech manželů, Manželská čistota a manželská povinnost, Věrnost, Náboženský život, Výchova dětí

- Pojem O povinnostech manželů (jako to, co prospívá setrvání v manželství): Věrnost (s. 84) = ochrana před žárlivostí (s. 103 – 104), Láska = původ rodinného blaha, trpělivost, obětování se; ne jen city, ale i slova a skutky, pomáhat si (s. 85 – 90)

Muž má ženu milovat (chránit, pečovat o ni) - (s. 83), starat se o výživu a ostatní potřeby (s. 115 – 117), být strážcem mravnosti (s. 119)

Žena se má muže bát (s. 83), být poslušná, obstarávat domácí hospodářství, spořit a šetřit (s. 120 – 122) a být zbožná (s. 125 – 127)

- Pojem Manželská čistota a manželská povinnost (jako ohrožení setrvání v manželství): Sex proti Božímu rozkazu – uveden odstrašující příklad Onana ve SZ (s. 98 - 100), Smilstvo (s. 101 – 102) – ve SZ trestáno smrtí, Bohu nic neujde a jednou člověka potrestá (s. 103) plodit děti je Boží vůle (s. 98)
- Pojem Věrnost (jako to, co prospívá setrvání v manželství): slib pro manželství, ne jen tělesná věrnost, ale i v žádostech (s. 100 – 101)
- Pojem Náboženský život (jako to, co prospívá setrvání v manželství): společná modlitba, chránit od světských věcí, chodit do kostela (s. 104 – 114)

- Pojem Výchova dětí (jako to, co prospívá setrvání v manželství): (s. 128) děti jsou k radosti a ozdobě, podpora ve stáří, jejich výchova je důležitější než majetek, který dostanou, doporučení pečovat o dítě již před narozením = pečovat o sebe (s. 130 – 131), vychovávat dítě v křesťanství (s. 136)

Tabulka č. 1 – shrnutí pozic z příručky Stav manželský a příprava k němu

	Pozice „co manželství prospívá“	Pozice „co manželství ohrožuje“
Pozice „vstup do manželství“	Mravný život (čistota a nevinost)	Mravný život (hříšné žádosti v mládí)
	Osobní příprava	
	Volba spoluzeměla (radit se)	Volba spoluzeměla (špatné vlastnosti)
	Zasnoubení a příprava na svátost	Zasnoubení a příprava na svátost – povrchní příprava
Pozice „setrvání v manželství“	Láska jako skutky	Láska jako cit
		Překážky manželství
	Věrnost	
		Sex proti Božímu rozkazu
	Výchova dětí	
	Náboženský život	
	Nerozlučnost manželství (danost)	

Církevní vyučování katolických snoubenců (1915) - 80 stran

Důvod sepsání: „*Aby nedošlo k přeháhlenému a nešťastnému manželství*“ (s. 3) – Pozice „ohrožuje“

„*A na takovou dlouhou neznámou pouť vypravujete se i vy, snoubenci katoličtí! Vy nevíte, co na vás čeká, jaká nebezpečí, jaká pokušení, snad i bolest a neštěstí.*“ (s. 21) - Pozice „ohrožuje“

Kapitola: Nauka křesťansko-katolická: pouze o křesťanské nauce

Kapitola: Svátosti stavu manželského

Témata, o kterých kapitola pojednává: Svátosti stavu manželského, manželství katolíka s nekatolíkem (pro ženu), Příprava ku přijetí svátosti stavu manželského, povinnosti v manželství (společné a zvlášť pro muže a ženu), manželské obcování, láska

- Pojem Svátosti stavu manželského: pouze obecné informace o manželství
- Pojem Manželství katolíka s nekatolíkem (jako ohrožení setrvání v manželství): manželství nebude šťastné, bude odpor ve víře a výchově dětí, zmizí láska (s. 17 – 18), závěr kapitoly: „*Chcete-li pokojně zemřítí, slyšte mou radu: Neberte si ho za muže, protože není téže víry jako vy.*“ (s. 18)
- Pojem Příprava ku přijetí svátosti stavu manželského (jako ohrožení při vstupu do manželství): lehkomyšlné zasnoubení, je potřeba žádat Boha o radu, ohrožuje dbát více na tělesný vzhled než na krásu duše a na peníze více než na ctnost (s. 19)
- Pojem Příprava ku přijetí svátosti stavu manželského (jako to, co prospívá při vstupu do manželství): čisté mládí (neposkvrněné

panictví a panenství), nescházet se v tajnosti (s. 19), před uzavřením manželství se doporučuje generální zpověď (s. 20)

- Pojem Povinnosti v manželství (společné) - (jako to, co prospívá setrvání v manželství): Neopouštět se – trvalost manželství (s. 22 – 23), pomáhat si a podporovat se (s. 23), sex (s. 27)

Muž má být hlavou rodiny, ale ne tyranem – nesmí ženu bít (s. 31)
dále jsou uvedeny příklady, jaký nemá muž být (vyhýbat se práci, vyhledávat zábavy a vysedávat v hospodách, doma ho všechno nudí, oddává se neřestem, je piják) - (s. 32)

Žena má být muži poddaná, musí muže kamkoliv následovat (s. 23), nemá vládnout, má být pracovitá, starat se o pořádek a čistotu, chovat se laskavě, být zbožná, nesmí utrácet (s. 33 – 35)

- Pojem Manželské obcování (jako ohrožení setrvání v manželství): když nelze dosáhnout zplození dětí (s. 26)
- Pojem Láska (jako to, co prospívá setrvání v manželství): Je potřeba ji stále zachovávat (varovat se výčitek, neužívat tvrdá potupná slova, nežárlit, být trpělivý (s. 29), Láska – může odejít, je potřeba ji proměnit v nadpřirozenou, jako Kristus miluje církve (s. 28), láska = žít pro manžela (s. 29)

Kapitola: Povinnosti rodičů (spíše konkrétní rady, nezvedat těžké věci, častěji chodit k přijímání atd.) Pozice „prospívá“

Kapitola: Povinnosti k rodičům, ku tchánovi a tchyni (chovat se k nim laskavě, starat se o ně pokud je potřeba)

- Kapitola: Povinnosti ke služebným a podřízeným (rady, jak a podle čeho služebné vybírat)

- Kapitola: Obtíže a nebezpečí stavu manželského

„Mnozí vidí v manželství nebe, domnívají se, že tam není trní, že je všechno růžově zabarveno. A stačí často jen čtvrt roku po svatbě, aby se mnohý a mnohá přesvědčili, že manželský stav není samá radost, že není to pohádka lásky a štěstí. V celku je v manželství více trní než růží.“
(s. 74)

- Pojem Obtíže v manželství (s. 74 – 76) – sváry, starosti o živobytí, nemoci, hašteřivá žena, děti (matka trpí před narozením dítěte i po jeho narození – nespí, je nemocné, může zemřít)

Kapitola: Všeobecné křesťanské povinnosti - Poslední kapitola je jen o křesťanských povinnostech (modlitba, světit svátky, chodit do kostela, chodit ke zpovědi)

Kapitola: Den oddavek (Obsahuje informace o průběhu obřadu.)

Tabulka č. 2 – shrnutí pozic z příručky Církevní vyučování katolických snoubenců

	Pozice „co manželství prospívá“	Pozice „co manželství ohrožuje“
Pozice „vstup do manželství“		Manželství katolíka s nekatolíkem
	Příprava ku přijetí svátosti stavu manželského (čisté mládí, zpověď)	Lehkomyslná příprava ku přijetí svátosti stavu manželského
Pozice „setrvání v manželství“	Povinnosti v manželství	
		Obcování, kdy nelze dosáhnout zplodění dětí

	Láska	
	Povinnosti rodičů	
		Obtíže v manželství (sváry, starosti,..)

Cvičení snoubenců (1929) - 31 stran

Důvod sepsání: Povinnost duchovního správce připravit duše k přijetí svátosti a dále předpis CIC 1917 (kánon 1033)

„Manželství je důležitý krok, od kroku toho závisí vaše časné i věčné štěstí nebo neštěstí.“ (s. 7)

„Manželství je jako růžový keř, jsou na něm vonné růže a chladivé listy, ale také bodavé trny. Na ty trny musíte být připravení, stav manželský má mnohé těžké povinnosti, ale má také veliké milosti, aby je mohl plnit. Na vás jenom záleží, abyste s těmito milostmi spolupůsobili, aby těch trnů bylo co nejméně.“ (s. 24) – Neutrální přístup

Tato příručka se věnuje přikázáním Desatera. Přikázání, které je možné vztáhnout k tématu manželství, je více rozepsané. Přikázání, která se manželství netýkají, zmiňovat nebudu.

Kapitola: Desatero

Přikázání (témata), která se vztahují k manželství: Cti otce svého i matku svou, abys dlouho živ byl a dobře ti bylo na zemi (výchova dětí, péče o rodiče), Nezabiješ (spory a hněv), Nepokradeš (peníze), Nepromluvíš křivého svědectví proti bližnímu svému (upřímnost), Nesesmilníš (manželství a jeho účel, manželské obcování, věrnost, žárlivost, láska)

V úvodu snoubencům autor doporučuje, aby vykonali celoživotní zpověď, a začali tak manželství s Bohem. (s. 7)

- Pojem Výchova dětí (jako to, co prospívá setrvání v manželství): doporučení, co dělat během těhotenství, vést je k Bohu, vychovávat je k poslušnosti (s. 12 - 13)
- Pojem Péče o rodiče (jako to, co prospívá setrvání v manželství): ctít je, pečovat o ně ve stáří a nemoci (s. 11)
- Pojem Spory a hněv – jejich správné řešení (jako to, co prospívá setrvání v manželství): chránit se sporu a pokud k němu dojde, odpouštět si, usmířit se ještě ten samý den (Ef 4, 26) – (s. 14)
- Pojem Peníze – zacházení s nimi (jako to, co prospívá setrvání v manželství): muž má být pilný a šetrný, neutrácet za pití nebo ve hře (s. 14 – 15), žena chrání a rozmnožuje pracovitostí a spořivostí, stará se o domácnost (s. 14 – 15)
- Pojem Upřímnost – správný způsob (jako to, co prospívá setrvání v manželství): být k sobě upřímní a nemít žádná tajemství (s. 15)
- Pojem Manželství a jeho účel (spíše informativní): množit se a vzájemně si pomáhat, nerozlučnost (s. 16 – 17)
- Pojem Manželské obcování (jako to, co prospívá setrvání v manželství): je manželská povinnost a právo, jen tak, aby mohlo dojít k početí (s. 18 - 19)
- Pojem Manželské obcování (jako ohrožení setrvání v manželství): zabraňovat početí, potrat (s. 20 – 21)
- Pojem Věrnost (jako to, co prospívá setrvání v manželství): slib u oltáře, je potřeba okamžitě potlačovat myšlenky a žádost po jiných, žena se musí oblékat nevyzývavě, nežárlit (s. 21)
- Pojem Žárliivost (jako ohrožení setrvání v manželství): žárlivost – je to chyba, která ničí štěstí manželství (s. 22)
- Pojem Láska (jako to, co prospívá setrvání v manželství): Být shovívavý, napomínat se v dobrotě, odpouštět si. Láska – jako

Kristus miloval církev (s. 26), milovat se i s chybami, být trpělivý, nevyčítat si nic, pomáhat si.

Tabulka č. 3 – shrnutí pozic z příručky Cvičení snoubenců

	Pozice „co manželství prospívá“	Pozice „co manželství ohrožuje“
Pozice „vstup do manželství“	Zpověď	
Pozice „setrvání v manželství“	Výchova dětí	
	Péče o rodiče	
	Chránit se sporu, odpouštět si	
	Finance (neutrácet, spořit)	
	Upřímnost	
	Manželství a jeho účel	
	Manželské obcování	Manželské obcování (zabránění početí)
	Věrnost	
		Žárlivost
	Láska	

Příprava snoubenců na manželství (1992) – 142 stran

Tato příručka se často věnuje jen vysvětlení. Ne vždy doporučuje, co dělat nebo nedělat, ale vysvětluje, co je např. svátost, význam svatebního slibu, jaké jsou rozdíly mezi ženou a mužem, možnosti regulace početí nebo jaký je vhodný věk pro těhotenství.

Důvod sepsání: „*Pomoci ke zlepšení řádného plnění funkce rodiny.*“ (s. 9)

„Hlavními cíli jsou najít své místo v životě a pomoci snoubencům dobře prožít období známosti, prohloubit svou víru a důkladně připravit na manželství tak, aby mělo co největší šanci být stabilní a hodnotné pro oba partnery.“ (s. 9)

První část knihy tvoří otázky, druhou část odpovědi.

Kapitola: O povolání, víře a osobní zralosti

Témata, o kterých kapitola pojednává: povolání – manželství vs. zasvěcený život, zralost, víra

- Pojem Povolání do manželství vs. zasvěcený život: jen informace - pro zasvěcený život je potřeba pocítit povolání (s. 31)
- Pojem Zralost (jako to, co prospívá při vstupu do manželství): zralost je potřeba pro manželství (nesobecká láska, schopnost snášet oběti, sebeovládání) – (s. 31)
- Pojem Víra: uvedeny otázky týkající se víry, na které si má každý odpovědět sám. Autor odpovědi nezmiňuje.

Tato kapitola je psána z pozice „vstup do manželství“.

Kapitola: Období známosti

Témata, o kterých kapitola pojednává: náplň období známosti, chyby z období známosti

- Pojem Náplň období známosti (jako to, co prospívá při vstupu do manželství): poznat se navzájem, poznat sám sebe, prostředí, kde jsme vyrůstali, znát pořadí hodnot, kde se bude bydlet, způsob regulace porodnosti, jak vychovávat děti, finanční hospodaření (s. 34 – 38)

- Pojem Chyby z období známosti (jako ohrožení při vstupu do manželství): společné bydlení, nepoznávání partnera v různých situacích, setkávání se bez společné modlitby, nevytváření prostoru pro partnerský rozhovor, sobectví, špatný vliv rodičů a okolí (s. 35 - 38)

Kapitola: O manželství jako takovém

Témata, o kterých kapitola pojednává: poslání manželství, očekávání od partnera, věrnost, manželství v Bibli a církevních dokumentech, manželství křesťanů, smíšené manželství, výchova dětí

- Pojem Poslání manželství (informativní): zrcadlit a napodobovat lásku Boží, k dozrání osobností
- Pojem Očekávání od partnera (jako to, co prospívá při vstupu do manželství): je potřeba si očekávání sdělit (např. kdo bude řídit rodinu), být k sobě poctiví, podporovat se, zachovat partnerovi svobodu (s. 40)
- Pojem Věrnost (jako to, co prospívá setrvání v manželství): nejde o cit, ale je to záležitost vůle – celkový životní postoj, věrnost v zachovávaní úcty k partnerovi, důvěřovat si, je potřeba aktivně usilovat o růst manželského vztahu – tím je možné předejít fyzické nevěře (s. 42 – 44), (s. 66 - 67)
- Pojem Manželství v Bibli a církevních dokumentech (jako to, co prospívá setrvání v manželství): rovnost důstojnosti muže a ženy, společný úkol plodit děti, potřeba osamostatnit se od rodičů, manželství je nerozlučitelné, dále jen příklady biblických veršů
- Pojem Manželství křesťanů (jako to, co prospívá setrvání v manželství): Kristus je pro oba vzorem správného jednání, žehná manželům, pomáhá „nevzdat to“ (s. 49 - 50)

- Pojem Smíšené manželství (jako ohrožení setrvání v manželství): Smíšené manželství je náročnější – autor ho nedoporučuje, rozdíly v hodnotové orientaci, problém při výchově dětí (s. 50)
- Pojem Výchova dětí (jako to, co prospívá setrvání v manželství): výchovou pomoci stát se dobrým křesťanem a dobrým občanem, doporučení výchovného systému Don Bosco (s. 55 – 57)

Kapitola: Manželství z hlediska psychologického

Témata, o kterých kapitola pojednává: rozdílnost partnerů, komunikace a konflikty, nevhodné typy pro manželství, zevšednění vztahu

- Pojem Rozdílnost partnerů (jako ohrožení setrvání v manželství): nejdříve jen informativní - uvedeny rozdíly již od dětství a komunikaci (např. naznačování ženy, které muž nepochopí), rozdíly jsou závažné a pokud o nich partneři nevědí, může to přinášet potíže nebo dokonce vztah rozbít (s. 58 – 62)
- Pojem Rozdílnost partnerů (jako to, co prospívá setrvání v manželství): velice účelné a užitečné, pokud o nich víme a společně se jimi obohacujeme (s. 62)
- Pojem Nevhodné typy pro manželství – znát před manželstvím (jako ohrožení při vstupu do manželství): závislí lidé, chorobní žárlivci, sobečtí lidé, netolerantní, hysteričtí, nedospělí – nejsou schopni „nést“ a sami mají potřebu být „nošeni“ (s. 63), pokud partnera nejdříve nepoznáme, hrozí, že se zamilujeme do své představy, kterou do partnera promítáme a po svatbě budeme zklamaní
- Pojem Komunikace a konflikty (jako to, co prospívá setrvání v manželství): Každý správně vyřešený problém konflikt manželství posílí (s. 43), muž potřebuje pochvalu, žena vědět, že

si jí muž cení, potřebuje slyšet, že je úžasná a milovaná, manželský rozhovor musí být pravidelný, zajímat se o zájmy partnera (s. 68 – 69), konflikty můžou vztah posouvat, pokud se správně řeší (s. 70), při hádce – neponižovat, nepoužívat ironii (s. 71 – 73), informace o manželské krizi (s. 74) – opakující se informace

Kapitola: Sexuální oblast manželského soužití

Témata, o kterých kapitola pojednává: sexuální styk, způsob regulace početí – jen informativní

- Pojem Sexuální styk (jako ohrožení setrvání v manželství): Sexuální styk odtržený od lásky – tragédie dnešní doby (s. 80 – 81), Hříšný sex – vnucený, zabránění početí, (s. 82), Sexuální styk před manželstvím má negativní následky v manželství (s. 97 – 99)
- Pojem Sexuální styk (jako to, co prospívá setrvání v manželství): pro blaho manželů a k plození dětí, je obohacením celé osobnosti (s. 81)
- Kapitola: Společný život s Bohem

Témata, o kterých kapitola pojednává: společný duchovní život

- Pojem Společný duchovní život (jako to, co prospívá setrvání v manželství): ovlivňuje celý život manželů, každý musí mít osobní vztah k Bohu, doporučuje se modlit společně, přijímat společně svátosti, navštěvovat bohoslužby, vytvořit si duchovní řád v manželství (s. 109 – 111), dále opět o náboženské výchově dětí

Kapitola: Život rodiny a vztahy k okolnímu světu

Témata, o kterých kapitola pojednává: peníze, volný čas, zaměstnání, vztahy s rodiči a přáteli

- Pojem Peníze (jako to, co prospívá při vstupu do manželství): jak velký a jak vybavený byt bude, kdo a jak povede domácnost, rozdělit si funkce (s. 118 – 119)
- Pojem Volný čas (jako to, co prospívá při vstupu (domluvit se) i setrvání v manželství): Trávit spolu volný čas (s. 121) – rozhodnout se, kolik času spolu budou trávit a jak
- Pojem Volný čas (jako ohrožení setrvání v manželství): moc se dívat na televizi – neschopnost aktivně se bavit, manipulace, přesycení informacemi, televize - bere rodině společný čas a tím hrozí vzájemné odcizení (s. 121 – 122)
- Pojem Zaměstnání (jako to, co prospívá při vstupu do manželství): zvážit časovou náročnost, vzdálenost, finanční stránku – vše společně probrat (s. 122)
- Pojem Vztah s rodiči a přáteli (jako to, co prospívá setrvání v manželství): úcta k rodičům, být autonomní, neizolovat se od dalších lidí, mít raději méně, ale kvalitnější přátele (s. 123 – 125)

Tabulka č. 4 – shrnutí pozic z příručky Příprava snoubenců na manželství

	Pozice „co manželství prospívá“	Pozice „co manželství ohrožuje“
Pozice „vstup do manželství“	Zralost	
	Náplň období známosti	
		Chyby z období známosti
		Smíšené manželství

		Rozdílnost partnerů
		Nevhodné typy pro manželství
	Manželství v Bibli a církevních dokumentech	
Pozice „setrvání v manželství“	Věrnost	
	Manželství křesťanů	
	Výchova dětí	
	Komunikace a konflikty	
	Sexuální styk (obohacení vztahu)	Sexuální styk (hříšný)
	Společný duchovní život	
	Peníze (domluvit se, jak je používat)	
	Volný čas (plánovat společný)	Volný čas (špatně využitý)
	Zaměstnání (probrat společně)	
	Vztah s rodiči a přáteli	

Příprava na manželství – základní materiál (2013) – 27 stran

Důvod sepsání: Cílem je bližší a bezprostřední příprava na život v manželství.

Kapitola Přípravenost na manželství

Témata, o kterých kapitola pojednává: rodinné prostředí, vlastnosti a zájmy, víra a hodnoty, očekávání a postoje k manželství

Většinou nejsou uvedeny odpovědi, ale jen podněty pro rozhovor na daná témata.

- Pojem Rodinné prostředí (jako to, co prospívá při vstupu do manželství): znát rodinné prostředí partnera (vztahy, zvyky, hodnoty, víru, sociálně-ekonomické postavení, řešení konfliktů a komunikace, sexuální úlohy a vážné rodinné problémy) – (s. 4)
- Pojem Vlastnosti a zájmy (jako to, co prospívá při vstupu do manželství): znát sebe sama, schopnost přijmout druhého, schopnost pro spolupráci a dospělost, přijímat odpovědnost a důsledky činů, znát zájmy – mohou spojovat nebo rozdělovat. Je důležité mluvit o budoucím společném životě. (s. 4 - 5)
- Pojem Víra a hodnoty (jako ohrožení při vstupu do manželství): rozdíly v základních názorech na život a hodnoty mohou působit vážné potíže, je potřeba o tom diskutovat (s. 5)
- Pojem Očekávání a postoje k manželství (jako to, co prospívá při vstupu do manželství): sdělit si očekávání týkající se úlohy v manželství, osobních očekávání – kariéra, vztahy s rodinou, volný čas, víra, děti (s. 5)

Kapitola Komunikace

Témata, o kterých kapitola pojednává: komunikace, konflikt

- Pojem Komunikace (jako to, co prospívá setrvání v manželství): růst, prohloubení lásky, přijímání silných i slabých stránek, poznat svůj komunikační styl, uvedeny příklady dobrého a špatného komunikátora (s. 6 - 7)
- Pojem Konflikt (jeho řešení) - (jako to, co prospívá setrvání v manželství): konflikty jsou normální a vždy budou, je důležité se jim nevyhýbat. Uvedeny jsou konkrétní body, jak s konfliktem zacházet, odpouštět si (s. 7)

Kapitola Křesťanské zacházení s časem a penězi

Témata, o kterých kapitola pojednává: peníze

- Pojem Peníze (vztah k nim) - (jako ohrožení setrvání v manželství): jedna z hlavních příčin manželského konfliktu, může vést až k rozpadu manželství, špatný vliv konzumního života (s. 9)
- Kapitola Sexualita

Témata, o kterých kapitola pojednává: Sexualita

- Pojem Sexualita (jako to, co prospívá setrvání v manželství): Jsme stvořeni pro vztah, jde o znak otevřenosti a důvěry, vyjádření lásky, náklonnosti (s. 12)
- Pojem Sexualita (jako ohrožení setrvání v manželství): Možné zneužití – sebeuspokojování (s. 13)

Kapitola Plodnost a přirozené plánování rodičovství

Jen informace o metodách a jejich účinnosti, biologická fakta, statistiky.

Kapitola Plodná láska a odpovědné rodičovství

Témata, o kterých kapitola pojednává: postoj k dětem

- Pojem Postoj k dětem (jako to, co prospívá při vstupu (plánovat) i setrvání v manželství): mít velmi pozitivní a povzbudivý postoj, plánovat kdy a kolik, vytvářet láskyplný domov (s. 18 – 20)

Kapitola Manželská láska

Témata, o kterých kapitola pojednává: láska

- Pojem Láska (jako to, co prospívá setrvání v manželství): věrná, obětavá, životodárná, výlučná a bezpodmínečná, překonává potíže, sexuální vztah, vyžaduje věrnost, do konce života - rozhodnutí (s. 21)

Kapitola Manželství jako svátost

Témata, o kterých kapitola pojednává: svátost, manželská víra

Téma svátost je hlavně informativní. Co je svátost obecně a jak církve chápe svátost manželství, obřad svátosti manželství

- Pojem Manželská víra (jako to, co prospívá setrvání v manželství): Aby manželství fungovalo, je potřeba pozvat Krista do života (s. 24)

Tabulka č. 5 – shrnutí pozic z příručky Příprava na manželství – základní materiál

	Pozice „co manželství prospívá“	Pozice „co manželství ohrožuje“
Pozice „vstup do manželství“	Znát rodinné prostředí	
	Znát vlastnosti a zájmy	
		Rozdílná víra a hodnoty
	Znát očekávání a postoje k manželství	
Pozice „setrvání v manželství“	Dobrá komunikace	
	Řešení konfliktu	
		Peníze (vztah k nim)
	Sexualita (vyjádření lásky)	Sexualita (sebeuspokojování)
	Postoj k dětem	
	Láska	
	Manželská víra	

Metodika předmanželských příprav – ČCE – 7 stran

Důvody sepsání: Prostor pro otázky víry, vzdělávání a pastýřského doprovázení a nenásilná misijní příležitost. Prevence případných pozdějších manželských selhání. („Ohrožuje“) Seznámení s úřední agendou.

Metodika je součástí tématu synodu „Manželství, rodina a jejich úskalí“ („Ohrožuje“)

Kapitola Důvody pro předsvatební rozhovory

Kapitola uvádí jen důvody k rozhovorům.

„V jednotlivých částech zmínit i úskalí a rizika, která mohou pramenit z osobních povah a výchovy jednotlivců. Rozhovor o těchto rizikových faktorech jistě nezamezí výskytu, může však otevřít, pojmenovat a snad i řešit témata, která by mohla v manželství v budoucnu nepříjemně zažít.“
(s. 1) - („Ohrožuje“)

Kapitola Úvodní rozhovor

Témata, o kterých kapitola pojednává: důvody k sňatku, podoba shromáždění

- Pojem Důvody k sňatku (jako ohrožení při vstupu do manželství): Farář může odhalit nereálná až magická očekávání a předsudky (s. 2)

Kapitola se více věnuje podobě svatebního shromáždění a dalším formalitám, jako jsou dokumenty, které je potřeba vyplnit, atd. Pokud bude atmosféra rozhovoru otevřená, navrhuje se mluvit o seznámení snoubenců, o rozhodnutí pro společný život, o silných a křehkých stránkách vztahu, atd.

Kapitola Rozhovor o manželství

Témata, o kterých kapitola pojednává: vliv původních rodin, péče o děti a rodiče, zátěž pro vztah, biblické texty

- Pojem Vliv původních rodin (jako ohrožení při vstupu do manželství): Nerealistická očekávání, nepřipravenost – rizikový faktor pro vstup do manželství (podle I. Plaňavy) – (s. 2)
- Pojem Vliv původních rodin (jako to, co prospívá při vstupu do manželství): Probrat, co od sebe očekávají, rozdělení rolí, co z původní rodiny převzít a co ne (s. 2)

- Pojem Péče o děti a rodiče (jako ohrožení setrvání v manželství): nesnadná témata jako neplodnost, adopce, interrupce, úskali párů z konfesně rozdílného rodinného prostředí (s. 3)
- Pojem Péče o děti a rodiče (jako to, co prospívá setrvání v manželství): vyjádřit postoj partnerů k rodičovství a jeho plánování, k výchově dětí (s. 3)
- Pojem Zátěž pro vztah (jako ohrožení setrvání v manželství): seznam věcí, které mohou vztah zatížit. Např. špatný motiv k uzavření manželství, závislost na rodičích, věkový rozdíl 15 a více let (podle I. Plaňavy), (s. 3)
- Pojem Biblické texty: možnost výběru textu na svatební kázání (s. 4)

Kapitola Rozhovor o svatebním slibu

- Témata, o kterých kapitola pojednává: svatební slib, komunikace a řešení konfliktů
- Pojem Svatební slib (informativní): Vybrat a promyslet – promítá se do něj, co daný pár považuje za důležité pro vztah (s. 5)
- Pojem Komunikace a řešení konfliktů (jako to, co prospívá při setrvání v manželství): je důležitá hodnotová shoda, rozvíjet otevřenou komunikaci, respektovat se, umět zacházet s konfliktem, odpouštět si

Podkapitola komunikace a řešení konfliktů začíná: *„Manželské soužití s sebou nese řadu konfliktních situací, které vyplývají z jinakosti obou partnerů, ze vzájemného neporozumění, nesouladu zájmů nebo také z tvrdošíjné neochoty hledat oboustranně přijatelné řešení.“* (s. 5) - („Ohrožuje“)

Kapitola Svatební obřad

Kapitola se věnuje pouze praktickým informacím: vědět, kdo se bude na obřadu podílet, kdo zajistí výzdobu.(s. 7)

Tabulka č. 6 – shrnutí pozic z příručky Metodika předmanželských příprav – ČCE

	Pozice „co manželství prospívá“	Pozice „co manželství ohrožuje“
Pozice „vstup do manželství“	Vliv původních rodin (probrat společně)	Špatné důvody k sňatku Vliv původních rodin (nerealistická očekávání)
Pozice „setrvání v manželství“	Péče o děti a rodiče (probrat společně)	Péče o děti a rodiče (těžká témata, rozdílná prostředí) Zátěž pro vztah
	Komunikace a řešení konfliktů	Komunikace a řešení konfliktů (úvodní věta)

7.4 Výsledky analytické části a jejich interpretace

Výsledky analytické části jsem rozdělila na 2 kategorie podle výzkumných otázek. Jednou je porovnání pouze katolických příruček a druhá se týká pouze současných příruček.

První výzkumná otázka:

Jaká témata církevních příprav na manželství jsou v katolické církvi od 2. poloviny 19. st. do roku 2000 psána z pozice „co manželství ohrožuje“ a jaká z pozice „co manželství prospívá“? Jaká z pozice „vstup do manželství“ a jaká „setrvání v manželství“?

7.4.1 Katolické příručky

První dvě katolické příručky (1890 a 1915) mají podobnou strukturu. Obě zmiňují mravný život před svatbou jako něco, co může pozdější manželství ovlivnit. Obě uvádějí, jaké manželství nebo manželství s kým není správné, a obě uvádějí povinnosti v manželství. Další společná témata jsou *výchova dětí, sex a láska*. Příručka z roku 1929 se kromě výše zmíněných témat věnuje také tématům *spor a hněv, komunikace a finance*. Nejnovější příručky z roku 1992 a 2013 se také věnují všem zmíněným tématům a nově se objevuje *očekávání od partnera/od manželství, trávení volného času* nebo *poznání partnerových vlastností a zájmů*.

Oproti novějším příručkám mají první tři příručky (1890, 1915 a 1929) jednodušší strukturu a popisují témata spíše jako daná. Ve dvou posledních příručkách (1992 a 2013) nejsou na rozdíl od starých příruček často jasné odpovědi. Autoři dávají více prostoru pro diskuzi nad daným tématem. Příručka z roku 1992 je dokonce psaná formou otázek a odpovědí. Příručka z roku 2013 dává největší prostor k diskuzi. Větší část jsou pouze obecné informace, nikoli jasný názor. Příprava ovšem probíhá formou přednášek a následné diskuze, takže je možné, že písemný materiál neobsahuje všechny informace. Dále se v posledních dvou příručkách objevují nová témata, jako je volný čas, zaměstnání nebo zájmy, na kterých se mají manželé společně domluvit.

Shodná témata všech katolických příruček

Ve všech katolických příručkách se objevují témata „sex“ a „děti“. V příručkách z roku 1890 a 1915 je na téma „sex“ pohlíženo pouze z pozice „co ohrožuje setrvání v manželství“. Ostatní příručky zmiňují obě pozice

„ohrožuje“ i „prospívá“ a to v manželství. Dalším společným tématem jsou „děti“. Ze všech katolických příruček je znát pozitivní přístup k dětem a spojení s tématem „sex“. Negativně je totiž pohlíženo na sex, při kterém nelze dosáhnout zplodění.

1890: Manželská povinnost proti Božímu rozkazu – uveden odstrašující příklad Onana ve SZ (s. 98 - 100)

1915: Manželské obcování, kdy nelze dosáhnout zplodění dětí (s. 26)

1929: Zabraňovat početí, potrat (s. 20 – 21)

1992: Hříšný sexuální vztah – vnucený, zabránění početí (s. 82)

2013: Možné zneužití – sebeuspokojování (s. 13)

Na téma *láska* jako cit pohlíží příručka z roku 1890 jako na něco, co setrvání v manželství ohrožuje. Láska jako cit je totiž *nestálá, proměnlivá a ochabuje* (s. 20). Je tedy potřeba ji aktivně udržovat. Všechny příručky uvádějí příklady chování, které lásku mohou pomoci udržet. Poslední příručka (2013) proaktivitu zdůrazňuje tím, že je potřeba rozhodnout se pro ni. (s. 22) Znamená to tedy vědomě jednat.

1890: podporovat se, vyhovovat si, odpouštět si (s. 21)

1915: varovat se výčitek, neužívat tvrdá potupná slova, nežárlit, být trpělivý (s. 29)

1929: milovat se i s chybami, být trpělivý, nevyčítat si nic, pomáhat si. (s. 26)

1992: nesobeckost (s. 31)

2013: věrnost, obětavost (s. 21)

Ve všech příručkách, kromě té z roku 1890, je téma „láska“ psáno z pozice „prospívá udržení manželství“. V příručce z roku 1890 kromě pozice prospívá, autor varuje před láskou i z pozice „ohrožuje udržení manželství“, a to ve smyslu lásky jako pouhého citu.

Témata vyskytující se alespoň ve dvou katolických příručkách

Volba partnera

Příručka z roku 1890 doporučuje, aby výběr partnera schválili rodiče. Ostatní příručky se o tom již nezmiňují. Výběr partnera pro manželství se tedy stal více záležitostí partnerů. Některé příručky ale upozorňují na typy lidí, kteří pro manželství nejsou vhodní (1890: uvedeny špatné vlastnosti, které mohou manželství ohrozit, 1992: uvedeny nevhodné typy pro manželství). Příručka z roku 1890 dále doporučuje *radit se se zkušenými (rodiče, učitelé, duchovní, přátelé a především Bůh) – s. 35*. Témata jsou psaná z pozice „prospívá“ i „ohrožuje“ při vstupu do manželství.

Povinnosti v manželství

Příručky z roku 1890 a 1915 určují, jaké jsou v manželství povinnosti. Zmiňují společné povinnosti, ale také zvlášť pro muže a ženy.

Společné povinnosti jsou:

1890: Věrnost (s. 84) = ochrana před žárlivostí (s. 103 – 104), Láska = původ rodinného blaha, trpělivost, obětování se; ne jen city, ale i slova a skutky, pomáhat si (s. 85 – 90), sex jako manželská povinnost (s. 98)

1915: Neopouštět se – trvalost manželství (s. 22 – 23), pomáhat si a podporovat se (s. 23), sex jako manželská povinnost (s. 27)

První dvě příručky dále přidávají povinnosti zvlášť pro muže a ženy.

1890:

Muž má ženu milovat (chránit, pečovat o ni) - (s. 83), starat se o výživu a ostatní potřeby (s. 115 – 117), je strážce mravnosti (s. 119)

Žena se má muže bát (s. 83), je poslušná, obstarává domácí hospodářství, spoří a šetří (s. 120 – 122), je zbožná (s. 125 – 127)

1915:

Muž má být hlavou rodiny, ale ne tyranem – nesmí ženu bít (s. 31) + uvedeny příklady, jaký nemá být (vyhýbat se práci, vyhledávat zábavy a vysedávat v hospodách, doma ho všechno nudí, oddává se neřestem, je piják) - (s. 32)

Žena má být muži poddaná, musí muže kamkoliv následovat (s. 23), nemá vládnout, má být pracovitá, starat se o pořádek a čistotu, chovat se laskavě, být zbožná (s. 33 – 35) + uvedeny příklady, jaká nemá být (přepych k šatstvu - utrácení)

V obou příručkách je na téma pohlíženo spíše z pozice „prospívá setrvání v manželství“ a k tomu jsou uvedeny naopak příklady, jaký muž nebo jaká žena nemají být, takže pozice „ohrožuje setrvání v manželství“.

Očekávání od manželství

Změna je v posledních dvou příručkách (1992 a 2013), kde se téma povinnosti nevyskytuje. Místo toho se objevují doporučení prodiskutovat témata očekávání od partnera nebo od manželství, která se týkají stejně jako povinnosti praktických věcí jako zacházení s financemi, domácí práce atd. Liší se tedy ale tím, že je pouze na partnerech, jak si role rozdělí. Příručka z r. 1929 obsahuje povinnosti v tématu „Láska“.

1992: je potřeba si očekávání sdělit (např. kdo bude řídit rodinu), být k sobě poctiví, podporovat se, zachovat partnerovi svobodu (s. 40)

2013: Očekávání týkající se úlohy v manželství, osobních očekávání – kariéra, vztahy s rodinou, volný čas, víra, děti (s. 5)

Obě dvě příručky nabádají k domluvě mezi partnery, která prospívá při vstupu do manželství.

Manželství katolíka s nekatolíkem

Podle katolických příruček z roku 1890, 1915 a 1992 není doporučeno, aby si katolík vzal nekatolíka. V manželství je důležitá jednota, kterou rozdílnost ve víře neumožňuje ve všech situacích a názorech.

1890: smíšené náboženství neumožňuje jednotu a církve od něj vždy zrazovala. Jde o katolickou výchovu dětí. (s. 54 – 60)

1915: Manželství nebude šťastné, odpor ve víře a výchově dětí, zmizí láska (s. 17 – 18)

1992: rozdíly v hodnotové orientaci, problém při výchově dětí (s. 50)

2013: zmiňuje rozdílnost v životních názorech a hodnotách (ne manželství katolíka s nekatolíkem)

Zde je opět vidět spojení s tématem dětí. Konkrétně s jejich katolickou výchovou, která je jednodušší v případě, že jsou oba manželé katolíci a mají tak ve výchově dětí jednotu.

Témata týkající se smíšených manželství (katolické a nekatolické strany) jsou ve všech příručkách psány z pozice „ohrožuje setrvání v manželství“.

Duchovní život

V příručkách z roku 1890 a 1915 jsou uvedena křesťanská nauka a křesťanské povinnosti (modlitba, světit svátky, chodit do kostela, chodit

ke zpovědi), které jsou informativní. V příručkách z roku 1992 a 2013 se více mluví o společném duchovním životě a víře manželů.

Ve všech příručkách je téma duchovní život pojato jako něco, co „prospívá setrvání v manželství“.

Nová témata

Témata způsob komunikace, řešení konfliktu a peníze obsahují poslední tři příručky (1929, 1992, 2013).

Správný způsob komunikace a správné řešení konfliktu jsou ve všech zmíněných příruček psána z pohledu „prospívá setrvání v manželství“.

Peníze jsou psány z pozice „prospívá setrvání v manželství“ v příručkách 1929 a 1992. V příručce z r. 2013 z pozice „ohrožuje setrvání v manželství“: *jedna z hlavních příčin manželského konfliktu, může vést až k rozpadu manželství, špatný vliv konzumního života. (s. 9)* Příručka dále vysvětluje, že problémem může být náš vztah k penězům. Ne peníze samotné.

Věrnost

Věrnost obsahují příručky z r. 1890, 1929 a 1992 (u 2013 je zmíněna věrnost jako součást lásky). U všech příruček se na téma věrnost pohlíží z pozice „prospívá setrvání v manželství“.

Zpověď

Zpověď před vstupem do manželství se doporučuje v příručkách 1890, 1915 a 1929. Tedy pozice „prospívá vstupu do manželství“.

Jen ve dvou příručkách se objevují témata nevhodné vlastnosti partnera (1890)/ nevhodné typy pro manželství (1992) z pozice „ohrožuje setrvání

v manželství“ a vztah k rodičům a ostatním (1915 a 1992) z pozice „prospívá setrvání v manželství“.

Ojedinělá témata

Ojedinělá témata jsou volba spoluzeměla – výběr partnera pro manželství (1890), mravný život před manželstvím (1890), osobní příprava na manželství (1890), překážky manželství (1890), obtíže v manželství (1915), péče o rodiče (1929), žárlivost (1929), náplň období znalosti, tedy před manželstvím a možné chyby z období před svatbou (1992), manželství v Bibli a církevních dokumentech (1992), volný čas, zaměstnání (1992), rozdílnost partnerů (1992), zralost (1992), manželství křesťanů (1992), využívání volného času (1992), vztah s rodiči a přáteli (1992), nevhodné typy pro manželství (1992), rodinné prostředí, vlastnosti a zájmy (2013), znát rodinné prostředí partnera (2013), znát vlastnosti a zájmy partnera (2013).

Podání témat katolických příruček

V průběhu historie se kromě témat v příručkách měnil také způsob podání. V příručkách z roku 1890, 1915 a 1929 jsou odpovědi na témata spíše daná. Jsou uvedeny konkrétní situace, a jak se v nich chovat. Příručka z roku 1992 dává větší prostor pro diskuzi, ale stále často uvádí odpovědi na dané otázky. Současná příručka dává diskuzi největší prostor a zmíněny bývají pouze informace, které neříkají, jak se má co dělat. Témata, ve kterých mluví příručka přímo ke čtenářům, jsou: *zacházení s konfliktem* (př. „*Vyhýbejte se urážkám*“), *očekávání od manželství a partnera (oblasti je třeba prozkoumat před manželstvím – s. 9)*.

Příručky z roku 1890, 1915 i 1929 jsou odvozovány především z katolických dokumentů nebo Bible. V posledních dvou příručkách je

kromě církevních dokumentů a Bible vidět psychologický pohled. Nejvýraznější je u příručky z roku 1992, kde je dokonce celá kapitola nazvaná *Manželství z hlediska psychologického*. Jak už bylo uvedeno, nechávají poslední dvě příručky rozhodnutí z mnoha oblastí na partnerech, předchozí uvádějí jasný katolický pohled.

Všechny příručky spojuje pozitivní pohled na děti. Téma sex jako připomenutí účelu manželství je většinou z pozice „ohrožuje“ a téma láska (jako skutky) z pozice „prospívá“. Z pozice „ohrožuje“ je psána problematika smíšeného náboženství.

Tabulka č. 7 – Témata všech katolických příruček, jejich výskyt z pozice „vstup do manželství“.

	Pozice „co manželství prospívá“	Pozice „co manželství ohrožuje“	Pozice „Prospívá“ i „Ohrožuje“	Výskyt
Pozice „vstup do manželství“	Zpověď před manželstvím			1890, 1915, 1929
	Znát očekávání od manželství			1992, 2013
			Mravný život (čistota vs. hříšné žádost v mládí)	1890
	Osobní příprava			1890
			Volba spoluzaněla (radit se vs. špatné vlastnosti partnera)	1890, 1992

		Zasnoubení a příprava na svátost (upřímná vs. povrchní)	1890, 1915
	Překážky manželství		1890
Zralost			1992
		Období známosti (správné a špatné chování)	1992
		Rozdílnost partnerů	1992
	Nevhodné typy pro manželství		1992
Znát rodinné prostředí partnera			2013
Znát vlastnosti a zájmy			2013
Mluvit o víře a hodnotách			2013

Tabulka č. 8 – Témata všech katolických příruček, jejich výskyt z pozice „setrvání v manželství“

	Pozice „co manželství prospívá“	Pozice „co manželství ohrožuje“	Pozice „Prospívá“ i „Ohrožuje“	Výskyt
Pozice „setrvání v manželství“			Peníze (zacházení s nimi)	1929, 1992, 2013 (také pozice „při vstupu“ – potřeba se domluvit před manželstvím)
			Láska (skutky vs. cit)	1890, 1915, 1929, 2013
			Sex	1890, 1915, 1929, 2013
	Konflikt (správné zacházení)			1929, 1992, 2013
	Komunikace (správný způsob)			1929, 1992, 2013
	Věrnost			1890, 1929, 1992, (2013 součást tématu láska)
	Duchovní život			1890, 1915, 1992, 2013
	Výchova dětí			1890, 1915, 1992, 2013
	Povinnosti v manželství			1890, 1915

	Manželství katolíka s nekatolíkem		1890 (obsaženo v překážkách), 1915, 1992, 2013 (zmíněné potíže při rozdílných názorech a hodnotách)
	Obtíže v manželství		1915
	Péče o rodiče		1929
	Manželství křesťanů		1992
		Volný čas (správné vs. špatné využití)	1992
	Zaměstnání (společně se domluvit)		1992
	Vztah s rodiči a přáteli		1992
	Žárliivost		1929

Druhá výzkumná otázka:

Jak vypadají současné přípravy na manželství ve dvou křesťanských denominacích z hlediska vztahu k tomu, co manželství ohrožuje, a k tomu, co manželství prospívá, a k pozici „vstup do manželství“ a „setrvání v manželství“?

7.4.2 Současné příručky

Důvody sepsání příruček

Katolická příručka: Cílem je bližší a bezprostřední příprava na život v manželství.

Evangelická příručka: Prostor pro otázky víry, vzdělávání a pastýřského doprovázení a nenásilná misijní příležitost. Prevence případných pozdějších manželských selhání. (pozice „Ohrožuje“) Seznámení s úřední agendou.

Podobnost a rozdílnost současné katolické a evangelické příručky

Současné příručky se liší svou formou. Katolická probíhá formou přednášek a následných diskuzí párů. Evangelická rozhovorem páru s farářem.

Další odlišnost je v tom, že katolická příručka má jasně daná témata, která se v kurzu probírají. Evangelická je celá pojata jako návrh na možná témata. S každým párem se může lišit. V případě obou příruček je někdy těžké rozhodnout, z jaké pozice jsou témata napsaná, protože jsou podaná informativně. Obě příručky obsahují několik biblických odkazů. Katolická k tomu na několika místech odkazuje k církevním dokumentům a ČCE často cituje psychologa I. Plaňavu.

Obě příručky párům doporučují seznámit se před uzavřením sňatku s *rodinou partnera*. Poznat např. jejich zvyky, vztahy, způsob komunikace a prodiskutovat, co z rodin chtějí převzít a co ne. Katolická příručka téma píše z pozice „prospívá“ a evangelická se zmiňuje o nerealistických očekávání, která jsou pro vstup do manželství riziková.

Jde tedy spíše o pozici „ohrožuje“. Doporučují témata probrat, aby se pár mohl připravit. Jde zároveň i o pozici „prospívá“.

Shodná témata současných příruček

Rodinné prostředí

Obě současné příručky se shodují, že je důležité znát původní rodinné prostředí partnera před manželstvím. Doporučují seznámit se s rodinou partnera, mluvit o zvycích, hodnotách z původní rodiny a domluvit se, co do jejich vztahu převzít a co ne. ČCE přidává, že pokud tomu tak nebude, mohou být převzaté role z původní rodiny neslučitelné a vztah komplikovat.

Komunikace a konflikt

Obě příručky popisují, co komunikace je. Katolická dále uvádí typy a úrovně komunikace a vybízí k poznání sebe sama – zjistit, jaký má kdo komunikační styl. Komunikaci popisuje jako předávání části sebe partnerovi a je napsaná z pozice „prospívá setrvání v manželství“.

Evangelická příručka uvádí témata vzájemná *komunikace* a řešení *konfliktů* dohromady. Je podle ní důležité udržovat a rozvíjet otevřenou komunikaci, respektovat se, řešit konflikty konstruktivně, hledat dohody, odpouštět si a smířit se.

K tématu konflikty přidává katolická příručka 12 bodů, jak s konfliktem zacházet a upozorňuje, že konflikty jsou normální, vždy budou a je důležité se jim nevyhýbat. (s. 7)

ČCE píše, že lze mluvit o konstruktivním řešení konfliktu a hledání dohody, ale nezmiňuje jak. Obě příručky uvádějí důležitost odpuštění si. Obě příručky na téma pohlízejí z pohledu jako to, co prospívá setrvání v manželství.

Děti

Katolická příručka má velmi pozitivní a povzbudivý postoj. Radí plánovat, kdy a kolik dětí chce pár mít. (s. 18 – 20) Pozice „prospívá setrvání v manželství“.

Evangelická příručka doporučuje probrat podle ní nesnadná témata jako neplodnost, adopce, interrupce a úskalí párů z konfesně rozdílného rodinného prostředí. Pozice „ohrožuje setrvání v manželství“. Ale také vyjádřit postoj partnerů k rodičovství, jeho plánování a společné výchově dětí. Pozice „prospívá setrvání v manželství“.

Ostatní témata

Další témata současné evangelické příručky jsou: *důvody k sňatku* (pozice „ohrožení“ při vstupu do manželství), *podoba shromáždění* (informativní), *péče o rodiče* (jen je potřeba vyjádřit postoj – nelze rozhodnout, jestli jde o pozici „ohrožení“ nebo „prospívá“), *zátěž pro vztah* („ohrožuje“ setrvání v manželství), *biblické texty*, *svatební slib*.

Témata přípravy na manželství teoretické části od roku 1820 a současné příručky

Tabulka č. 9 – shrnutí současných příruček ve vztahu s historickými tématy z teoretické části (tabulka č. 3). Pozice „prospívá“

TÉMATA	VÝSKYTY		
	OBĚ	JEN KATOLICKÁ	JEN ČCE
Plodit a vychovávat děti	Obě		
Věrnost	Obě		
Slušné zacházení, vzájemná podpora a pomoc			
Povinnosti v manželství	Obě		
Peníze		Katolická	
Láska		Katolická	
Nerozlučitelnost			
Znát charakter a vlastnosti		Katolická	
Sex		Katolická	

Témata, na která reagují obě současné příručky, jsou: *děti*, *věrnost* (v katolické příručce je součástí tématu *Láska* a evangelická ji obsahuje v příkladech svatebního slibu a v pozitivní biblické dvojici *Jákoba* a *Ráchel*) a *povinnosti v manželství*. Na zbylá témata: *peníze*, *láska*, *znát*

charakter a vlastnosti partnera a sex reaguje jen příručka katolická. Navržená témata evangelické příručky jsou ale často nekonkrétní a široká, takže je možné, že i v ní bývají probírána. Z dostupných dokumentů je ovšem možné říct, že katolická příručka reaguje na více témat (pozice „prospívá“) z historie, než příručka evangelická. Nereaguje ovšem na *slušné zacházení, vzájemnou podporu a pomoc, nerozlučitelnost manželství*.

Tabulka č. 10 - shrnutí současných příruček ve vztahu s historickými tématy z teoretické části (tabulka č. 4). Pozice „ohrožuje“

TÉMATA	VÝSKYTY		
	Obě	Jen katolická	Jen ČCE
Duševní choroby			
Fyzická nezpůsobilost			ČCE navrhuje k diskuzi
Rozdílné náboženství	Obě		
Nedostatečný majetek		Katolická obsahuje téma peníze	
Cizoložství			ČCE
Zhýralý život			ČCE
Donucení k sňatku			ČCE obsahuje jen špatné motivy k sňatku

Na historická témata z pohledu „ohrožuje“ reaguje spíše příručka evangelická. Obě příručky se věnují *rozdílnému náboženství*. Katolická příručka vidí jako „ohrožující“ *vztah k penězům*. Zbylá témata obsahuje

pouze evangelická příručka. Konkrétně to jsou témata: *fyzická nezpůsobilost* (zmiňuje neplodnost), *cizoložství* (příklad negativní biblické dvojice z 2S 11 Davida a Batšeby), *zhýralý život* (uvádí seznam „nespočítaných nákladů“, které mohou vztah zatížit; zmíněna je např. drogová závislost, která pojmu zhýralý život asi nejvíce odpovídá) *nebo donucení k sňatku* (uvádí špatné motivy pro sňatek; jedním z nich je nechtěná gravidita, která může být považována za „donucení“ k sňatku) obsahuje nějakým způsobem jen příručka evangelická. Tématu *duševní choroby* se nevěnuje ani jedna ze současných příruček. Díky porovnání historických témat s tématy současných příruček je možné říct, že katolická příručka obsahuje více témat z pohledu „prospívá“ a evangelická a evangelická z pozice „ohrožuje“. Rozdělení témat na pozice „při vstupu do manželství“ a „setrvání v manželství“ je velmi podobné.

Podobnost současné katolické a evangelické současné příručky

Dále mě zajímalo, jestli se současná katolická příručka podobá spíše starším katolickým nebo současné ČCE příručce.

Společná témata katolických příruček v celém sledovaném období (od roku 1890 do roku 2013) jsou sex, děti, láska a společná témata současných příruček (katolické i evangelické) jsou rodinné prostředí, komunikace a konflikt, děti. Katolická příručka tedy vždy obsahuje témata (sex, děti a láska), která odpovídají cíli katolickému manželství (plození a výchovu dětí a vzájemnou pomoc a prostředek proti žádostivosti), a zbylá témata se mění.

Důvody rozpadů vztahů a témata současných příruček

Na témata současných příruček se ještě podívám v porovnání s nejčastějšími příčinami rozpadů vztahu z roku 2009. Tabulka obsahuje

příčiny tak, jak je vidí samotní lidé. Příčiny rozvodů z databáze Českého statistického úřadu obsahují sice deset možností legislativních příčin, ale jak uvádí Vohlídalová (2010), mohou se lišit od příčin, které sami lidé považují za klíčové pro rozpad jejich vztahu. Např. nejčastějším důvodem rozvodu v roce 2008 byl „Rozdíl povah, názorů a zájmů,“ ale jako druhý je uvedeno pouze „Ostatní příčiny“ a na třetím místě „Soud nezjistil zavinění“.

Tabulka č. 11 – Analýza subjektivních příčin rozpadů partnerských vztahů (Vohlídalová, 2010) a jejich výskyt v příručkách

Důvody rozpadů vztahů	Výskyt v příručkách
Odlíšné názory a postoje, vzájemné odcizení	Obě: Katolická – Víra a hodnoty ČCE – Komunikace a řešení konfliktů
Nevěra	Obě zmiňují jen věrnost
Nedostatek vzájemné pozornosti, neschopnost společně hovořit, povídat si	Obě: Komunikace
Nedostatek času tráveného společně, příliš času věnovaného práci	Obě: Katolická - Očekávání a postoje ČCE - Vliv původních rodin
Neshody v zacházení s penězi	Katolická
Neshody v představách o trávení volného času	Obě: Katolická - Očekávání a postoje ČCE - Vliv původních rodin
Alkoholismus, drogová závislost, závislost na hracích automatech apod.	ČCE – Zátěž pro vztah (zmíněna drogová závislost)
Volnočasové aktivity, koníčky a zájmy	Katolická - obsaženo ve „Vlastnosti a zájmy“

	ČCE - obsaženo ve „Vliv původních rodin“
Neshody v představách o rozdělení domácích prací a péče o dítě	Obě: Katolická - Očekávání a postoje ČCE - Vliv původních rodin

Na nejčastější důvod pro rozpad vztahů *Odlíšné názory a postoje, vzájemné odcizení* reagují obě příručky doporučením mluvit o názorech a hodnotách již před svatbou. Druhý nejčastější důvod *nevěru* příručky nezmiňují. V obou se mluví jen o věrnosti, která patří do manželství. Na třetí důvod *Nedostatek vzájemné pozornosti, neschopnost společně hovořit, povídat si* reagují obě příručky především tématem *komunikace*. Čtvrtý důvod *Nedostatek času tráveného společně, příliš času věnovaného práci* příručky řeší společným domluvením se párů již před svatbou. Stejně tak je řešen důvod *Neshody v představách o trávení volného času*. K tomuto tématu se ještě evangelická příručka vyjadřuje pojednáním o „*vlivu původních rodin*“ a katolická příručka tématem „*očekávání a postoje*“. Na téma *Neshody v zacházení s penězi* reaguje jen příručka katolická. *Neshody v představách o domácích pracích a v péči o dítě* opět řeší obě příručky. Většinu témat, která jsou uvedena jako důvody rozpadu vztahu, řeší obě příručky doporučením domluvit se společně již před svatbou. Je možné říct, že si obě příručky důvody rozpadu vztahu uvědomují a věnují se jim často tématy z pozice „při vstupu“.

8 Diskuze

V této části připomenu cíle práce a výsledky analytické části propojím s částí teoretickou. Nakonec zmíním prostor pro další zkoumání, omezení a přínosy práce.

Cíle práce byly reflektovat témata přípravy na manželství v souvislostech kulturně historických změn; zjišťovat, zda jsou témata církevních příprav na manželství psána z pozice „co manželství prospívá“ nebo z pozice „co manželství ohrožuje“ a jaká témata se zaměřují na vstup do manželství a jaká na setrvání v manželství.

Témata přípravy na manželství v kulturně historických souvislostech

Manželství bylo v počátku období, které jsem sledovala (od roku 1850 do současnosti), ovlivňováno světským i církevním právem, jejichž vlivy se mezi sebou dlouho „přetahovaly“. Ačkoli od sekularizace manželství (1949) převládlo právo světské, přetrvaly některé charakteristiky křesťanského manželství do současnosti. Předpokládá se věrnost a vyzdvihována je výchova dětí. Katolické manželství je svátostné a neumožňuje rozvod. Evangelická církev zmiňuje přípustnost rozvodu.

Vliv společenských změn můžeme pozorovat na vlivu rodičů při výběru partnera. Příručka z roku 1890 ještě doporučuje, aby **výběr partnera** schválili rodiče. To také uvádí Giddens (2003, s. 310) jako běžný proces té doby. Ostatní příručky o **schválení rodičů** nepíší.

Další změnou je postoj k **povinnostem manželů**. První dvě příručky (1890 a 1915) rozdělují povinnosti manželů na společné a oddělené - zvlášť pro muže a pro ženu. Stejně tak povinnosti v manželství uvádí Všeobecný

občanský zákoník z r. 1811. V novějších příručkách nejsou povinnosti vypsány, ale objevuje se diskuze o **očekávání od partnera a manželství**, do kterých patří rozdělení si „povinností“ v manželství.

Příručka z r. 1890 stejně jako Všeobecný občanský zákoník z r. 1811 uvádí **překážky manželství** a spolu s druhou příručkou z r. 1915 řadí mezi překážky **rozdíly v náboženství**. Na rozdíly také poukazuje příručka z r. 1992. Jediná současná katolická příručka (2013) se tématu nevěnuje, přestože je problematika uvedena v CIC 1983. Současná příručka nepopisuje konkrétně manželství katolíka s nekatolíkem.

Další téma, na něž příručky poukazují, jsou typy lidí, kteří nejsou pro manželství vhodní, nebo jim dokonce není dovoleno manželství uzavřít. O lidech, kteří nesmějí manželství uzavřít, se zmiňují příručky z roku 1890 i 1992.

Téma **děti** se objevuje ve všech příručkách. Základ můžeme najít v Bibli v Gn 1,28, kde Bůh dává lidem úkol „*Plodte se a množte se a naplňte zemi*“. Pro katolickou církev jsou děti součástí cíle manželství – *plodit a vychovávat děti*, vzájemná pomoc a prostředek proti žádostivosti (CIC 1983, kán. 1125 § 3). Počítá s nimi i Občanský zákoník z roku 2012 (§ 655), který uvádí, že hlavním účelem je *založení rodiny, řádná výchova dětí* a vzájemná podpora a pomoc.

V katolických příručkách z roku 1992 a 2013 i v jediné evangelické příručce z roku 2008 se objevují **témata doposud nezmiňovaná**, jako je *kariéra, volný čas, zájmy*. Souvislost vidím s dobou individualismu, který podle Sociologického slovníku (2012) přinesla postindustriální doba. Příručky doporučují domluvit se na společném i odděleném trávení volného času. Doporučují též znát zájmy partnera a mluvit o kariéře.

Problémy v manželství a pozice zaujímané současnou křesťanskou přípravou na manželství

Důvody pro rozpad vztahů dobře ukazují na to, co bývá ve vztazích problematické. Obě současné příručky reagují na většinu nejčastějších důvodů, které uvádí Vohlídalová (2010). Na nevěru, která je uvedena jako jeden z častých důvodů rozchodu, příručky nereagují. Obě zmiňují jen věrnost. V katolické příručce je věrnost součástí tématu *Láska* a evangelická ji obsahuje v příkladech svatebního slibu a v pozitivní biblické dvojici Jákoba a Ráchel. Na neshody v zacházení s penězi reaguje pouze katolická příručka. Na alkoholismus, drogovou závislost a závislost na hracích automatech reaguje jen evangelická příručka, a to zmíněním drogové závislosti v kapitole „Nálady, které mohou partnerský vztah zatížit“. (s. 3) Je možné říct, že obě příručky berou na vědomí, že vztahy se rozpadají, a důvodům pro rozpad se věnují z pozice „vstup do manželství“. Pozice „setrvání v manželství navzdory potížím“ je v současných příručkách představována tématy *komunikace, konflikty a výchova dětí*.

Prostor pro další zkoumání

Zaujalo mě, že současná katolická příručka z roku 2013 je napsána spíše z pozice „manželství prospívá“ a současná evangelická příručka z roku 2008 spíše z pozice „manželství ohrožuje“. Bylo by zajímavé prozkoumat, zda a z jakého důvodu se tyto pozice odrážejí v dalších církevních dokumentech.

V příručce ČCE je zmíněno, že příprava na manželství může sloužit také jako nenásilná misijní příležitost. K tomu mě napadá otázka, jestli mají lidé z necírkevního prostředí o přípravu na manželství zájem nebo jestli

o takové možnosti vědí. Příkladem literatury z necírkevního prostředí s tímto tématem je kniha *Předmanželské poradenství* od T. Nováka a M. Hargašové (2007), která ukazuje, že možnost připravit se na manželství není jen záležitostí církve (systém státních předmanželských poraden byl u nás rozvíjen od 70. let minulého století). Ovšem lidé z necírkevního prostředí na téma mé diplomové práce reagovali překvapením, že něco takového vůbec existuje.

Omezení práce

Přestože byl cíl v průběhu práce zúžen, je stále poměrně široký, a nebylo možné věnovat se všemu, co by mohlo téma ještě vyjasnit a obohatit. V teoretické části jsem se věnovala právu, teologii a sociologii, ale bylo by také možné podívat se na manželství z dalších pohledů, např. antropologického nebo feministického.

Obtížné bylo najít literaturu týkající se výhradně manželství. Častěji jsem nacházela články o rodině, kde bylo manželství jen zmíněno. To ovlivnilo především kapitolu *Sociologický pohled na proměnu manželství*, která je oproti právnímu a teologickému pohledu méně podrobná.

Problémem bylo najít literaturu na téma manželství z evangelického prostředí. Oproti katolické církvi, kde tomu bylo naopak, jsem našla jen několik málo informací ze současnosti.

Zdroje bylo možné najít k tématu zasnuby a vztah obyvatelstva k instituci manželství v 19. století. Kniha Zuzany Čevelové *Gender, víra a manželství v „dlouhém“ 19. století* zmiňuje několik dalších možných zdrojů, jako jsou modlitební knihy, náboženská periodika nebo pastorační příručky, které jsem nevyužila. Zmíněná kniha by byla zajímavá v případě rozšíření tématu i na proces zasnoubení a dobový pohled na muže a ženy.

Omezením analytické části může být to, že jsem pracovala jen s dostupnými materiály z internetu, tedy s příručkami. Reálně však příprava na manželství v katolické církvi probíhá formou přednášek a následné diskuze. Předpokládám, že příručka obsahuje hlavní názory a osnovu pro diskuzi, ale je možné, že až po absolvování přednášky by mohlo být jasnější, z jaké pozice jsou témata pojmána.

Další formou přípravy na manželství v katolické církvi podobně jako v ČCE jsou rozhovory mezi knězem a budoucím manželským párem. V příručce ČCE jde jen o návrh témat. Záleží tedy na konkrétním faráři a páru, co a jakým způsobem do přípravy zahrnou. Otázkou též je, jaká část evangelických farářů příručku používá.

Přínosy práce

Protože vím, že v církevním prostředí je běžné připravovat se na manželství, předpokládala jsem, že to bylo běžné i dříve. Překvapilo mě, když mi katolický kněz na prosbu doporučení příruček od poloviny 19. století odpověděl, že pravděpodobně nic nenajdu, protože dříve probíhala (bližší) příprava pouze formou zásnub, zpovědi, snoubeneckých zkoušek a ohlášek. To také potvrzuje kapitola Pastorage snoubenců a svatba v knize Zuzany Čevelové (2012) *Gender, víra a manželství v „dlouhém“ 19. století*. Je tedy možné, že mnou nalezené příručky z roku 1890, 1915 a 1929 jsou spíše výjimkou a jejich používání nebylo v té době vůbec běžné.

Jako největší přínos práce vidím proto nalezení všech příruček, ve kterých bylo možné zachytit historický vývoj. Přestože je dnes běžné zvolit nesezdané soužití, Možný (2006) předpokládá, že do manželství i tak vstoupí více než dvě třetiny dnešní mladé generace. Pokud se na přípravu

na manželství díváme jako na prostředek, který párům pomáhá vybudovat pevný základ pro manželství, je užitečné rozumět tomu, jak a proč se obsah příruček dodnes měnil.

Za přínosné považuji i podrobné zachycení právního pohledu a způsobu, jakým se právo státní i kanonické v průběhu času podílelo na utváření podoby manželství.

V analytické části jsem porovnála témata dvou největších církví v České republice, která ukazují různé pohledy na někdy stejné oblasti.

Během psaní práce jsem si uvědomila, že jsem si dříve tolik nevšímala dvou možných pozic při pohledu na manželství: pozici „co manželství prospívá“ a „co manželství ohrožuje“. Za celkový přínos této práce považuji možnou reflexi vlastní pozice při budoucí tvorbě příručky k přípravě na manželství.

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo reflektovat témata přípravy na manželství v souvislostech kulturně historických změn; zjišťovat, zda jsou témata církevních příprav na manželství psána z pozice „co manželství prospívá“ nebo z pozice „co manželství ohrožuje“ a jaká se zaměřují na vstup do manželství a jaká na setrvání v manželství.

Práce se zabývala tématem přípravy na manželství v Katolické církvi a ČCE na území českých zemí zhruba od roku 1850 až do současnosti. V teoretické části jsem se manželství věnovala z pohledu práva, sociologie a teologie. Pro oblast práva byly důležité podmínky pro vstup do manželství a podmínky pro jeho ukončení. Pro teologický pohled bylo opět důležité, co uzavření sňatku umožňuje a co mu brání. U obou oblastí byla popsána práva a povinnosti během manželství. Sociologická kapitola ukázala, co se od manželství ve společnosti očekává a jaké jsou postoje lidí k manželství.

V analytické části byly určeny dvě výzkumné otázky:

- Jaká témata církevních příprav na manželství jsou v katolické církvi od 2. poloviny 19. st. do roku 2000 psána z pozice „co manželství ohrožuje“ a jaká z pozice „co manželství prospívá“? Jaká z pozice „vstup do manželství“ a jaká „setrvání v manželství“?
- Jak vypadají současné přípravy na manželství ve dvou křesťanských denominacích z hlediska vztahu k tomu, co manželství ohrožuje, a k tomu, co manželství prospívá, a k pozici „vstup do manželství“ a „setrvání v manželství“?

Témata současných příruček jsem dále porovnávala s teoretickou částí a nejčastějšími důvody rozpadů vztahů.

Přínosné pro mě bylo nahlédnutí tématu manželství z různých oborů (práva, sociologie a teologie) a uvědomit si tak, jak je mezioborový pohled důležitý. Uvědomila jsem si také to, že témata jsou napsaná z různých pozic.

Použitá literatura

Primární zdroje

BECKER, Gary S. *A treatise on the family*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1981, xii, 288 s. ISBN 0674906969.

Bible: *Písmo svaté Starého a Nového zákona*, český ekumenický překlad. 6. vyd. Praha: Biblická společnost, 1992. 863 s., 287 s.

HASMANOVÁ MARHÁNKOVÁ, J., KREIDL M., *Proměny partnerství: životní dráhy a partnerství v české společnosti*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012, 264 s. ISBN 978-80-7419-142-8.

KLÍMOVÁ CHALOUPKOVÁ, Jana a Petra ŠALAMOUNOVÁ. *Postoje k manželství, rodičovství a k rolím v rodině v České republice a v Evropě*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, c2004, 60 s. Sociologické studie. ISBN 8073300621.

Manželství, rodina a jejich úskalí. *Materiál z 1. zasedání 32. synodu ČCE*. Tisk 18. Praha, 2007, s. 20.

RABUŠIC, Ladislav. *Bude česká plodnost i v budoucnu jedna z nejnižších v Evropě?* In: Kocourková, J., Rabušic, L. (eds.) *Sňatek a rodina: zájem soukromý nebo veřejný?* Praha: Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta. 2006.

RABUŠIC, Ladislav. *Kde ty všechny děti jsou? Porodnost v sociologické perspektivě*. Sociologické nakladatelství, Praha 2001. ISBN 80-86429-01-6.

RYCHTAŘÍKOVÁ, Jitka. *Současné změny charakteru reprodukce v České republice a mezinárodní situace*. In: *Demografie. Revue pro výzkum populačního vývoje*. Praha : Státní úřad statistický 38, č. 2, (1996,) s. 77-89

STOLAR, Jaroslav a Štěpán ŠOLTÉSZ. *Křesťanská manželství a rodiny v dnešní době* [online]. Praha: Tisk pro vnitřní potřebu ČCE, 1977, 1-20 [cit. 2016-07-27]. Dostupné z: http://www.srcce.cz/_redakce/img/php1229_511.pdf

ŠRAJER, Jindřich. *Nové pojetí manželství*. Teologické texty 1. 2003

VOHLÍDALOVÁ, Marta. *Kdo podává žádost o rozvod a jaké jsou příčiny rozpadu partnerských vztahů?* Gender, rovné příležitosti, výzkum. Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2010.

Sekundární zdroje

AMBROS, Pavel (ed.), *Evangelium pro rodinu dnešní doby, Pastorační výzvy v podmínkách evangelizace*, Centrum Aletti, Olomouc, 2014, 284 s., ISBN 978-80-7412-166-1, z obsahu: PŘIBYL, Stanislav, Pastorační aspekty působení kanonického manželského práva, s. 175–203.

BARTOŠOVÁ Michaela, PAKOSTA, Petr, FUČÍK, Petr. *Dlouhodobý vývoj v časování porodů a sňatků: Obstojí individualizační teorie ve světle demografických dat?* Sociologický časopis / Czech Sociological Review, 2012. s. 315-342.

BAUMERT, Lisa. *Biblical Interpretation and the Epistle to the Ephesians Priscilla*. Papers. Spring 2011, Vol. 25 Issue 2, p22-25. 4p., Databáze: Academic Search Complete

BECK, Ulrich. *Riziková společnost: na cestě k jiné moderně*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004, 431 s. Post (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-32-6.

BIČ, Miloš. *Výklady ke Starému zákonu I*, 1. vydání, Evangelické nakladatelství, 1991

CAHILL, Lisa Sowle. *Marriage: Developments in Catholic theology and ethics*. Theological Studies 64, no. 1 (March 2003): 78. Academic Search Complete, EBSCOhost (accessed August 23, 2015).

FILIPI, Pavel. *Po ekumenickém chodníku*. 1. vyd. Praha: ČCE, 2008. 87 s., *Knižnice studijních textů ČCE*; sv. 4. ISBN 978-80-87098-05-9

GIDDENS, A. *Sociologie*. Praha: Ago, 2003. ISBN 80-7203-124-4.

GRUBER, Jiří. *Otázky a odpovědi*. Praha: Kalich, 2004. ISBN 8070179619.

HAMPLOVÁ, Dana. *Vstup do manželství a nesezdaného soužití v České republice po roce 1989 v souvislosti se vzděláním*. Sociologické texty / Sociological Papers 03:4. 2003. Praha: Sociologický ústav AV ČR. 52 s. ISBN 80-7330-029-X.

- HAŠKOVÁ, H., RABUŠIC, L.: *K nízké sňatečnosti v České republice*. 2008. Sociální studia, s. 9 - 33
- CHMELAROVÁ, Hana. *Proměny současného manželství*. Brno, 2010. Rigorózní práce. Masarykova Univerzita.
- JANDOUREK, Jan. *Slovník sociologických pojmů: 610 hesel*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 258 s. ISBN 978-80-247-3679-2.
- KAŠNÝ, Jiří. *Biblická východiska instituce manželství*. Studia theologica 28, 2007, s. 39-53.
- KAŠNÝ, Jiří. *Manželství v západní tradici: soubor kanonických studií*. Vyd. 1. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2006, 103 s. ISBN 80-7040-921-5.
- KAZDA, Jan. *Vybrané aspekty rodinného práva v protektorátu Čechy a Morava*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-519-7. Dostupné také z:
https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2011/files/prispevky/10%20Ovlivnovani%20sfery/11%20kazda.pdf
- KELLER, Jan. *Dějiny klasické sociologie*. Vyd. 2. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004, 529 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-52-0.
- KUKLÍK, Jan. *Dějiny československého práva 1945-1989*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2011, 426 s. ISBN 978-80-87284-17-9.
- LAUER, S., YODANIS, C. *The Deinstitutionalization of Marriage Revisited: A New Institutional Approach to Marriage*. Journal of Family Theory & Review. Vol. 2, Issue 1. 2010. s. 59 - 72
- LENDEROVÁ, M., JIRÁNEK, T., MACKOVÁ, M. *Z dějin české každodennosti. Život v 19. století*. Karolinum 2013, ISBN 9788024616834
- LINHART, J., PETRUSEK, M., VODÁKOVÁ, A., MAŘÍKOVÁ, Hana. 1996. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum. ISBN 80-7184-310-5.

- MACEK, Václav. Stav manželský a příprava k němu: poučení pro katolické snoubence, manžely a rodiče; též ku potřebě správců duchovních. Cyrillo-methodějské knihkupectví Gustav Franci, 1890, 164 s.
- MALÝ, Karel. *České právo v minulosti*. 1. vyd. Praha: Orac, 1995, 269 s., ISBN 80-85903-01-6.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, 161 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-19-9.
- MOŽNÝ, I., RABUŠIC L. 1998. *Česká rodina, sňatkový trh a reprodukční klima*. s. 92-110 in Zpráva o vývoji české společnosti 1989-1998, ed. by Jiří Večerník. Praha: Academia
- MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2002. ISBN 80-86429-05-9.
- MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-58-X.
- NEUDECKER, Reinhard. Marriage and divorce: The Pharisees and Jesus in the light of early rabbinic literature. SACRA SCRIPTA XI. 2013
- NOHAVICA, Jan. *Evangelický katechismus pro dospělé*. Vydání třetí. Praha: Českobratrská církev evangelická, 2015. ISBN 978-80-87098-48-6.
- NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník: A-P*. 3. vydání. Praha: Kalich, 1992. ISBN 80-7017-528-1.
- NOVOTNÝ, Petr. *Nový občanský zákoník*. 1. vyd. Praha: Grada, 2014, 194 s. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-80-247-5167-2.
- PATTERSON, Richard. *Metaphors Of Marriage As Expressions Of Divine-Human Relations*. Vol. 4, Journal of the Evangelical Theological Society, 2008
- PAVLÍK, Z., RYCHTAŘÍKOVÁ, J., ŠUBRTOVÁ, A. *Základy demografie*, Academia Praha 1986.

POKORNÝ, Petr. *List Efezským*. 2. vyd. Praha: Centrum biblických studií AV ČR a UK v Praze, 2006, vi, 101 s. Český ekumenický komentář k Novému zákonu. ISBN 80-85810-47-6.

RABUŠIC, Ladislav. *K některým proměnám manželství a rodiny v současných západních společnostech*. In: Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity.: Řada sociálněvědná. č. 39. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, 1990, s. 51-66. ISBN 80-210-0318-9.

RAHNER, Karl a Herbert VORGRIMLER. *Teologický slovník*. Opr. dotisk 1. vyd. Praha: Zvon, 1996, 439 s. Theologica (Vyšehrad). ISBN 80-7113-212-8

REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009. 184 s. ISBN 978-80-247-3006-6.

STUTZMAN, Sonja. *Premarital counseling and culture: A narrative inquiry of couples' insights*. 2011. Graduate Theses and Dissertations. Yowa State University

SURYNEK, A., KOMÁRKOVÁ, R., KAŠPAROVÁ, E. *Základy sociologického výzkumu*. 1.vyd. Praha: Management Press, 2001. 161s. ISBN 80-7261-038-4.

SUSA, Zdeněk. *Dopis mladým křesťanům o tělesné lásce*. Praha: Synodní rada Českobratrské církve evangelické, 1.vyd. 1989.

SUSA, Zdeněk. *Milování*. Středokluky, 2. vyd. 1995. ISBN 80-901910-0-2

SÝKOROVÁ, Dana. *Změna sociologické perspektivy, aneb, od nukleární rodiny k širší rodině*. Sociální studia Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. 2009, roč. 6, č. 4, s. 43-54.

ŠOLTÉSZ, Štěpán. *Kristus a rodina*. 3. vyd. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1990. ISBN 80-7017-108-1.

ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J.; ZUKLÍNOVÁ, M a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Svazek II. Praha: Wolters Kluwe, a. s., 2014, s. 752. ISBN 978-80-7478-457-6

TOMAN, Josef. *Cvičení snoubenců*. Brno: Tiskem a nákladem občanské tiskárny, 1929, 32 s.

TRAXLER, L., Příprava snoubenců na manželství: Metodická pomůcka k vedení křesťanských snoubeneckých kursů ve snoubeneckých společnostech, Pardubice, Hnutí ČS rodina, 1992

VESELÁ, Renata. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. 2. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, 283 s. ISBN 80-86432-93-9.

VESELÁ, Renata. *Rodinné právo v době protektorátu*. Brno: Masarykova univerzita, 2010. Dostupné z:
[https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/08_promeny/Vesela_Renata_\(4462\).pdf](https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/08_promeny/Vesela_Renata_(4462).pdf)

VESELÁ, Renata. *Vznik Československa a novelizace rodinného práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. Dostupné také z:
<http://www.law.muni.cz/sborniky/dp08/files/pdf/historie/vesela.pdf>

VONDRUŠKA, Isidor. *Církevní vyučování katolických snoubenců*. Pelhřimov: Nakladatelstvím a tiskem E. Šprongla, 1915, 80 s.

Internetové zdroje

BIANCHI, Suzanne M. A *Demographic Perspective on Family Change*. *Journal of Family Theory & Review* [online]. 2014, 6(1): 35-44 [cit. 2015-08-16]. DOI: 10.1111/jftr.12029. ISSN 17562570. Dostupné z:
<http://doi.wiley.com/10.1111/jftr.12029>

CARROLL, Jason a William DOHERTY. *Evaluating the Effectiveness of Premarital Education: A Review of Outcome Research* [online]. *Family Relations*, 2003 [cit. 2016-05-01]. Dostupné z:
<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.570.5123&rep=rep1&type=pdf>

ČADOVÁ, Naděžda. *Postoje českých občanů k manželství a rodině*. CVVM, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 2014. Dostupné z:

<http://cvvm.soc.cas.cz/vztahy-a-zivotni-postoje/postoje-ceskych-obcanu-k-manzelstvi-a-rodine-prosinec-2013>

Českobratrská církev evangelická. E-církev: *Jak se ČCE staví k manželství?* [online]. [cit. 2015-11-14]. Dostupné z: <http://www.e-cirkev.cz/>

MARTINEK, Cyril. Jak vznikl dokument Pokoj a dobro [online]. 2003, (4) [cit. 2016-07-16]. Dostupné z: <http://www.teologicketexty.cz/casopis/2003-4/Jak-vznikal-dokument-Pokoj-a-dobro.html>

Metodika předmanželských příprav. *Manželství: Jeho podoba, proměny a pastorační problémy v evangelické perspektivě* [online]. 6. svazek. Praha: Českobratrská církev evangelická, 2010, s. 7 [cit. 2016-05-02]. Dostupné z: http://www.e-cirkev.cz/data/att/TISK_17_05_Metodika_%20predmanzelskych_h_%20priprav.pdf

NYKODÝM, Jiří. *Novela zákona o rodině* (zák. č. 91/1998 Sb. zák.). In: Bulletin advokacie. Praha: Česká advokátní komora, 1998, s. 12-23. č. 8. Dostupné také z: http://www.cak.cz/assets/files/178/BA_98_08.pdf

NÝVLT, Ondřej. *Do manželství mladí lidé nespíchají*. Český statistický úřad [online]. 2014 [cit. 2015-04-05]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/do_manzelstvi_mladi_lide_nespichaji_20140409

PIVOŇKOVÁ, L. *Společné přípravy na život v manželství*. Arcibiskupství pražské [online]. 2015 [cit. 2016-06-19]. Dostupné z: <http://www.apha.cz/cpr-spolecne-pripravy>

PROCHÁZKOVÁ, Klára. *Svatby v české společnosti*. CVVM, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 2006. Dostupné z: <http://cvvm.soc.cas.cz/vztahy-a-zivotni-postoje/svatby-v-ceske-spolocnosti>

PŘÍPRAVA NA MANŽELSTVÍ: Základní materiál, pracovní překlad textu Úřadu pro katolický rodinný život v Torontě. 2013. Dostupné z: <http://www.apha.cz/cpr-spolecne-pripravy>

SKOBLÍK, Jiří. *Teologie manželství: Poznámky k teologii manželství* [online]. In: 2008, 2015-11-14 [cit. 2015-11-14]. Dostupné z: http://ktf.cuni.cz/~skoblik/studium/teologie_manzelstvi.htm

ŠAMANOVÁ, Gabriela. *Rodinné hodnoty a postoje k manželství*. CVVM, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 2011. Dostupné z: <http://cvvm.soc.cas.cz/vztahy-a-zivotni-postoje/rodinne-hodnoty-a-postoje-k-manzelstvi-listopad-2011>

UHLÍŘ, Jan. *Etická revoluce tluče na brány evangelické církve*. Christnet [online]. 2007, 2015-11-14 [cit. 2015-11-14]. Dostupné z: http://www.christnet.cz/clanky/3783/eticka_revoluce_tluce_na_brany_evangelicke_cirkve.url

Zákony

Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud. Obecný zákoník občanský

Císařský patent ze dne 5. listopadu 1855 č. 195 ř. z. kterým se vyhlašuje úmluva (konkordát) uzavřená mezi Svatou Stolicí a Rakouským císařstvím r. 1855 (čl. II.) Dostupný také z: <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/195-1855.htm>

Ústavní zákon č. 150 ze dne 9. května 1948 ÚSTAVA
ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY

Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 265 ze dne 7. prosince 1949 o právu rodinném

Zákon č. 320/1919 Sb. Národního shromáždění, kterým se míní ustanovení občanského práva o obřadnostech smlouvy manželské, o rozluce a o překážkách manželství

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v původním znění

Zákon č. 75/1939 Sb., Výnos o Protektorátu Čechy a Morava

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, v původním znění

Církevní dokumenty

Codex iuris canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus, 1917 (francouzský překlad). Dostupný také z:

<http://www.catho.org/9.php?d=fn>

Humanae vitae: encyklika papeže Pavla VI. : o správném předávání lidského života. 1. vyd. nového českého překladu. Brno: Cesta, 2014, 29 s. ISBN 978-80-7295-175-8.

Kodex kanonického práva 1893: úřední znění textu a překlad do češtiny: latinsko-české vydání s věcným rejstříkem. 1. vyd. Praha: Zvon, 1994, xxiii, 812 s. ISBN 80-7113-082-6.

Familiaris consortio: o úkolech křesťanské rodiny v současném světě: apoštolská adhortace Jana Pavla II. z 22. listopadu 1981. 2. vyd. Praha: Zvon, 1996, 101 s. ISBN 80-7113-161-x.

Gaudium et spes: pastorální konstituce o církvi v dnešním světě. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1969, 123 s. Documenta.

Encyklika Pia XI. o křesťanském manželství Casti connubii. 2. vyd. V Olomouci: Velehrad, 1941, 100 s.

Pokoj a Dobro: list k sociálním otázkám v České republice k veřejné diskusi. Olomouc: Česká biskupská konference, 2000, 54 s.

Seznam příloh

I. Informace o příručkách.....	I
II. Kapitoly příruček	III
III. Témata teoretické části práce z pozice „prospívá“	V
IV. Témata teoretické části práce z pozice „ohrožuje“	VII

I. Informace o příručkách

Příloha 1 shrnuje pro přehlednost informace ze získaných příruček k přípravě na manželství. Obsahuje názvy dokumentů, rok, důvod sepsání, autora a církve, do které patřil.

Dokument	Doba sepsání	Důvod sepsání	Autor	Církev
Stav manželský a příprava k němu	1890	Úkol duchovního správce – klesá víra a mravy křesťanské kázně.	Farář – Václav Macek	Katolická církev
Církevní vyučování katolických snoubenců	1915	Aby nedošlo k přehálenému a nešťastnému manželství.	Farář - Isidor Vondruška	Katolická církev
Cvičení snoubenců	1929	Povinnost duchovního správce připravit duše k přijetí svátosti a dále předpis CIC 1917 (kánon 1033).	Profesor pastorálky - Dr. Josef Toman	Katolická církev

Příprava snoubenců na manželství	1992	Pomoci ke zlepšení řádného plnění funkce rodiny. Hlavními cíli jsou najít své místo v životě a pomoci snoubencům dobře prožít období známosti, prohloubit svou víru a důkladně připravit na manželství tak, aby mělo co největší šanci být stabilní a hodnotné pro oba partnery.	Jáhen – Ladislav Traxler	Katolická církev
Příprava na manželství – základní materiál	2013	Cílem je bližší a bezprostřední příprava na život v manželství.	Úřad pro katolický rodinný život v Torontě	Katolická církev
Metodika předmanželských příprav	2010	Prostor pro otázky víry, vzdělávání a pastýřské doprovázení – misijní příležitost. Prevence případných pozdějších manželských selhání. Seznámení s úřední agendou.	Synod ČCE	ČCE

II. Kapitoly příruček

Příloha 2 obsahuje kapitoly jednotlivých dokumentů seřazených podle roku vydání.

Stav manželský a příprava k němu	Církevní vyučování snoubenců	Cvičení snoubenců	Příprava snoubenců na manželství	Příprava na manželství	Metodika předmanželských příprav
Podstata a účel manželství	Nauka křesťansko-katolická	Desatero	O povolání, víře a osobní znalosti	Připravenost na manželství	Důvody pro předsvatební rozhovory
Vzdálenější příprava	Svátosti stavu manželského	Manželství jako svátost	Období známosti	Komunikace	Úvodní rozhovor
Bližší příprava: zasnoubení, příprava na svátost, oddávky	Povinnosti stavu manželského	Manželská věrnost	O manželství jako takovém	Křesťanské zacházení s časem a penězi	Rozhovor o manželství
O povinnostech křesťanských manželů, rodičů, a hospodářů	Povinnosti rodičů	Manželská láska	Manželství z hlediska psychologického	Sexualita	Rozhovor o svatebním slibu

	Povinnosti k rodičům, ku tchánovi a tchyni	Povinnosti manželů	Sexuální oblast manželského soužití	Plodnost a přirozené plánování rodiny	Svatební obřad
	Povinnosti ke služebným a podřízeným		Společný život s Bohem	Odpovědné rodičovství	
	Všeobecné křesťanské povinnosti		Život rodiny a vztahy k okolnímu světu	Manželská láska	
				Manželství jako svátost	

III. Témata teoretické části práce z pozice „prospívá“

Pro přílohu č. 3 a 4 jsem použila stejné obory, jako uvádím v teoretické části. To je právo, sociologie a teologie.

	Právo	Sociologie	Teologie
1850 - 1900	VOZ – 1811 Plodit a vychovávat děti (§44) Věrnost, slušné zacházení (§ 90) Muž – vést domácnost a poskytovat výživu (§ 91) Žena – pomáhat v domácnosti i ve výdělků (§ 92)	Giddens (2003, s. 310) Výchova dětí Majetek – sociální zajištění Volba partnera – svolení rodičů	Bible Gn 2, 18 - pomáhat si, Gn 1,28 - plodit děti
1900 – 1950	Stejně jako 1850 - 1900	Matoušek (2003) Svobodná volba partnera Láska Společný život Plození dětí	Bible Gn 2, 18 - pomáhat si, Gn 1,28 - plodit děti CIC 1917 (kánonu 1031 odst. 1) Plození a výchova dětí Vzájemná pomoc §1-2 - nerozlučitelné

1950 – 2000	<p>94/1963 Sb., § 1- vychovávat děti § 2 - znát charakterové vlastnosti a zdravotní stav § 19 – věrnost, respektovat důstojnost, pomáhat si č. 265/1949 Sb Dobrovolnost a trvalost</p>	<p>Vysoká sňatečnost do roku 1989 50. léta 20. st. – babyboom</p>	<p>Bible Gn 2, 18 - pomáhat si, Gn 1,28 - plodit děti Gaudium et spes (1965) Pohlavní společenství, plození dětí, společenství, láska CIC 1983 nerozlučitelné</p>
2000 – 2016	<p>č.89/2012 Sb § 655 – Trvalý svazek, založení rodiny, výchova dětí, vzájemná pomoc a podpora, zvažování majetkových poměrů, bydlení a hmotného zajištění § 656 – svobodné rozhodnutí § 687 – žít spolu, věrnost, respektovat důstojnost, udržovat rodinné společenství</p>	<p>Průzkumy a postoje: Čadová (2014) Finanční jistota Možný (2006) Výchova dětí Procházková (2006) Větší spokojenost</p>	<p>Bible Gn 2, 18 - Společný život, pomáhat si, Gn 1,28 - plodit děti</p>

IV. Témata teoretické části práce z pozice „ohrožuje“

1850 – 1900	<p>Všeob. obč. z. – 1811 (§ 45 – 66): Zuřiví, šílení, blbí Nezletilí Vynucený souhlas Fyzická nezpůsobilost Rozdíl v náboženství Příbuzenství Od r. 1867 – Veselá (2005) Materiální zajištění rodiny</p>	<p>Keller (2004) Konec tradiční společnosti – rozpad velké (patriarchální) rodiny Matoušek (2003) Boje za občanskou rovnost, práva žen</p>	<p>Bible Mt 5,27 – 32 cizoložství</p>
1900 – 1950	<p>Stejně jako 1850-1900 + č. 320/1919 Sb. cizoložství, žalář <3 roky, ubližování, urážení na cti, zhýralý život, duš. choroba, rozvrat, nepřekonatelný odpor Norimb. z. §2 – Žid a protektorátní příslušník</p>	<p>Keller (2004) Průmyslová revoluce Větší nezávislost na druhých lidech Konec patriarchální rodiny Pavlík (1986) První fáze demografické revoluce Ženská hnutí</p>	<p>Bible Mt 5,27 – 32 cizoložství CIC 1917 (kánonu 1031 odst. 1) Manželství mezi katolíkem a nepokřtěnou stranou</p>

1950 – 2000	<p>94/1963 Sb., § 11 - Trvající manželství § 12 – příbuzenství § 14 – duševní choroba § 17a - Donucení fyz. násilím</p>	<p>Od r. 1989 Bartošová (2012) Individualismus Ženská práva Deinstitucionalizace Sexuální revoluce Nesezdaná soužití Druhá fáze demograf. Přechodu Rabušic (2006) Ekonomické a sociální nejistoty</p>	<p>Bible Mt 5,27 – 32 cizoložství CIC 1983 (kán. 1083 – 1088, kán. 1091) Vražda Neschopnost k souloži Jiné platné manželství Svátost svěcení nebo doživotní slib čistoty Příbuzenství Kán. 1124 Nepokřtěný a katolík</p>
2000 – 2016	<p>č.89/2012 Sb § 673 – nesvéprávnost § 674 – jiné platné manželství § 675- příbuzenství § 676 – mezi poručníkem a poručencem</p>	<p>Statistiky: Snižování počtů uzavřených sňatků – nesezdaná soužití Zvyšuje se průměrný věk při vstupu do manželství</p>	<p>Bible Mt 5:27 – 32 cizoložství CIC 1983 (kán. 1083 – 1088, kán. 1091) Vražda Neschopnost k souloži Jiné platné manželství Svátost svěcení nebo doživotní slib čistoty Příbuzenství Kán. 1124 Nepokřtěný a katolík</p>

